

— Erik Bentli

— Da li ste sada i da li ste ikada bili

*(istraga šou-biznisa koju je sproveo Komitet za antiameričku
delatnost između 1947. i 1956. godine)*

— Preveo s engleskog **Borivoj Gerzić**

Naslov originala:

Eric Bentley

Are You Now Or Have You Ever Been

(1972)

Drama *Da li ste sada i da li ste ikada bili* prvi put je izvedena 8. novembra 1972.
u Yale Repertory Theatre (SAD).

PREGOVOR¹

Dijalozi u komadu *Da li ste sada i da li ste ikada bili* preuzeti su iz saslušanja pred Komitetom za antiameričku delatnost i sličnost između svedoka i stvarnih ličnosti nije slučajna. Ove ličnosti ispisale su sopstvene redove na stranicama istorije. Iako sam suzio i uredio materijal sa saslušanja, ništa nisam dodavao. Premeštanja – reči unutar rečenice ili rečenice u okviru zamisli – pokušao sam da svedem na minimum kako bih izbegao bilo kakvu promenu smisla.

Nijedno ime nije promenjeno, osim imena onih članova Komiteta koji se samo pominju u dijalogu. Tokom devet godina, koliko drama obuhvata, članovi Komiteta često su se menjali. Pošto su te promene nevažne za radnju koja je ovde prikazana, oni su u tekstu obeleženi brojevima (ČK 1, ČK 2, itd.); pošto ni predsedavajući nije bio isti čovek tokom niza godina, jednostavno je nazivan “predsedavajućim”; islednici su nazivani Islednik, Drugi islednik, itd. Samo saslušanje izgleda ovako: članovi Komiteta sede jedan pored drugoga, u sredini je predsedavajući, kome pomažu islednici. Nasuprot njima je svedok, obično sa svojim pravnim savetnikom. Svi učesnici ispred sebe imaju mikrofone.²

Prostorija nije uvek ista. Radnja se ne dešava uvek u Vašingtonu. Sasvim je dovoljna jedna prostorija koja izgleda kao bilo koja sudnica, ili, još bolje, kao svaka veća prostorija u nekoj vladinoj zgradi. Izuzev kada je u tekstu naglašeno da je prostorija ispražnjena za “izvršnu” ili zatvorenu sednicu, tu je i publika, koje ponekad ima toliko da gotovo preplavi prostoriju i predsedavajući mora da opominje za mir. Kada svedoči neka filmska zvezda, predsedavajući može da zatraži od fotoreportera da budu manje nametljivi. Ponekad i sam svedok može da traži isključenje TV i filmskih kamera i smanjenje svetlosti.

Istraga šou-biznisa ovde je prikazana u smanjenom obimu od one koja je zaista bila poduzeta, a svedočenja su ponekad skraćena ili aranžirana. (Pod “aranžiranjem” podrazumevam pre svega pravilo pomoću koga su “scene” poredane. Ovo je pravilo – s malim izuzecima – hronološko, mada se nisam uvek pridržavao hronologije: iako bi posle 1951. godine trebalo da dođe 1952, pitanje šta da se izabere iz 1952. godine rešavalo se u skladu s tim koje će beleške iz 1952. da se nadovezuju na one iz 1951. godine, a da to bude “najdramatičnije”. “Aranžiranjem” se došlo do forme ove drame.

(“Aranžiranjem” je ostvaren osnovni šok-efekat ovog komada – stavljanjem jednog dela pored drugog, to jest, pravljenjem kolaža.) Svim ovim postupcima – izbor svedoka, skraćivanje, uređivanje, aranžiranje – u dramu je unet i lični sud samog pisca, da talenat i ne spominjem. U meri u kojoj je on bilo podlac

1 Predgovor Erika Bentlija skraćen je za potrebe *Mostova*. (Prim. prev.)

2 *Njujork tajms* ovako opisuje jedno holivudsko saslušanje iz 1947. godine: „Mnoštvo izveštača gura se oko učesnika saslušanja, koje se odigrava ispred trideset mikrofona, šest TV-kamera i pod zaslepljujućom svetlošću reflektora. Žestoko pljeskanje, negodovanje, bodrenje, zviždanje i smeh prekidaju svedočenja, a gospodin [Pamel Dž.] Tomas predsedava udarajući sudijskim čekićem o sto i razmećući se retoričnošću.” (Prim. aut.)

bilo glupak, rezultat će odražavati njegovu podlost ili glupost. Mogu samo da kažem da sam svestan ovoga, i da pozivam skeptičnog i sumnjičavog gledaoca da provjeri svoju sumnju ili skepsu. Za razliku od mnogih historičara, nisam upotrebljavao izvore kojima prosečan čovek nema pristupa. Naprotiv, koristio sam materijal koji je publikovala vlada Sjedinjenih Američkih Država, i mnoga svedočenja ovde korišćena mogu se, u proširenom obimu, pronaći u mom delu *Trideset godina izdaje*.³

E. B.

*Kajafa je po sopstvenom mišljenju
Bio dobrotvor čovečanstva...
Najjači ikad poznati otrov
Nalazio se u Cezarovom lovorovom vencu.*

Vilijam Blejk

Ja ne želim da budem odgovoran za čitavu ergelu cinkaroša i potkazivača... koji ovamo dolaze i busaju se u grudi vičući: "Užasno mi je žao, nisam znao šta sam radio! Molim vas, želim da se pokajem! Vratite me u filmove!" Oni bi sve učinili da se vrate u filmove! Naveli bi imena! Imenovali bi svakoga!... Vređa me zaključak da iko ko se pozvao na Peti... može da bude kriv zbog bilo čega... I puritanci su koristili to pravo... Prvi takav slučaj je bio... kada je Pontije Pilat upitao Isusa Hrista: "Sudije imaju mnogo svedoka protiv tebe?" A on nije rekao ništa.

Lajonel Stender, pred Komitetom
za antiameričku delatnost (1953)

Postoji jedna večito istinita legenda, ona o Judi.

Josif Staljin

Postojao je jedan komičan period sredinom pedesetih kada se mislilo da bi čovek pred Komitetom ostao čist ako bi došao u Vašington i rekao da ne želi da navede imena, ali bi izjavio da veruje u Komitet, ili neku sličnu glupost. Ta prilika je i meni ponuđena, i ja sam je odbila. Mnogi ljudi su me zvali i molili da to učinim. Pitala sam se zašto, i onda sam shvatila. Da sam ja to uradila, drugi bi to mogli da urade bez mnogo stida. Trebalo je da ja budem Juda – žrtveni jarac.

Lilijan Helman, u jednom intervjuu (1976)

³ *Thirty Years of Treason*, Eric Bentley. (Prim. prev.)

SEDAMNAEST SVEDOKA

Sem G. Vud

Edvard Dmitrik

Ring Lardner Mladi

Lari Parks

Sterling Hejden

Hoze Ferer

Ejb Barouz

Elija Kazan

Toni Krejber

Džerom Robins

Eliot Salivan

Martin Berkli

Lilijan Helman

Mark Lorens

Lajonel Stender

Artur Miler

Pol Robson

Da li ste sada, i da li ste ikada bili, član Komunističke partije?

Komitet za antiameričku delatnost postavio je 1947. godine ovo pitanje “Hollywoodskoj desetorici”, grupi filmskih scenarista i režisera koji su odbili da svedoče, pozivajući se na Peti amandman. Tri godine kasnije dospeli su u zatvor zbog nepoštovanja Senata. Savetodavac Komitetu u ovoj oblasti bio je Filmski savez za zaštitu američkih ideala.

ISLEDNIK: Recite, molim vas, kako se zovete?

VUD: Sem G. Vud.

ISLEDNIK: Koji je vaš trenutni posao?

VUD: Filmski producent i režiser.

ISLEDNIK: Da li biste naveli Komitetu neke od filmova koje ste režirali i kojima ste bili producent?

VUD: *Do viđenja, gospodine Čips, Kiti Fojl, Za kim zvona zvone.*

ISLEDNIK: Gospodine Vud, da li ste član Filmskog saveza za zaštitu američkih ideala?

VUD: Da, jesam. Bio sam i prvi predsednik saveza.

ISLEDNIK: Da li biste rekli Komitetu zašto je on osnovan?

VUD: Osetili smo da je došlo do nesumnjivog pokušaja članova Komunističke partije da preuzmu sindikate i udruženja.

ISLEDNIK: Hoćete li da navedete ličnosti koje su se sa vama udružile?

VUD: Da, Gari Kuper, Klerk Gejbl, Robert Tejlor. Oh, da, Džindžer Rodžers.

ISLEDNIK: Hoćete li da kažete Komitetu nešto o naporima komunista da se ubace u Udruženje filmskih režisera?

VUD: Naš najproblematičniji period bio je kada je Džordž Stivens, koji je bio predsednik, otišao u državnu službu, a vođstvo Udruženja preuzeo Džon Kromvel. Uz pomoć trojice ili četvorice ostalih, Kromvel je pokušao da nas upravi ka Crvenoj reci.

ISLEDNIK: Hoćete li da navedete te ostale?

VUD: Irvin Pikl, Frenk Tatl, Edvard Dmitrik.

ISLEDNIK: Gospodine Vud, da li komunisti drže neke škole u Holivudu radi obučavanja glumaca ili pisaca?

VUD: Oni tamo imaju Pozorišnu laboratoriju.

ISLEDNIK: Koja je njena funkcija?

VUD: Mladi idu u takve škole, učestvuju, uče, i posle ih vidimo u pozorištima. Verujem da je Pozorišna laboratorija pod kontrolom Komunističke

partije. Svako dete s američkim idealima koje ode tamo, nema ama baš nikakve šanse. Zatim, tu je i Centar za obrazovanje...

ISLEDNIK: Da li je to *Narodni* centar za obrazovanje?

VUD: Da. Edi Dmitrik je tamo nastavnik.

Edvard Dmitrik prvi put se pojavio pred Komitetom 29. oktobra 1947. godine.

ISLEDNIK: Gospodine Dmitrik, da li ste član Udruženja filmskih reditelja?

DMITRIK: Gospodine Stripling, mislim da su ova pitanja smišljena da bi...

PREDSEDAVAJUĆI: Samo trenutak. Nije na vama da “mislite” kako su ona smišljena. Na vama je da što bolje odgovorite na pitanja.

DMITRIK: Mnogim drugim svedocima dato je pravo da odgovore onako kako oni žele. Neki su išli toliko daleko...

ISLEDNIK: Gospodine Dmitrik, koliko bi vam, otprilike, trebalo vremena da odgovorite jeste li član Udruženja filmskih režisera? Da li bi pet minuta bilo dovoljno?

DMITRIK: To bi trajalo mnogo manje od pet minuta.

PREDSEDAVAJUĆI: Potrebno vam je pet minuta da odgovorite jeste li član Udruženja filmskih režisera?

DMITRIK: Rekao sam, mnogo *manje* od pet minuta, gospodine predsedavajući.

PREDSEDAVAJUĆI: Nastavite.

DMITRIK: Ovakvo ispitivanje smišljeno je da bi izazvalo rascepe u udruženjima upravo u vreme kada smo između njih uspeali da uspostavimo dobre odnose. Ja sam bio jedan od rukovodilaca Udruženja filmskih režisera...

ISLEDNIK: Da li ste sada, i da li ste ikada bili, član Komunističke partije?

DMITRIK: Znae, gospodine Stripling, reč je o mom ustavnom pravu.

PREDSEDAVAJUĆI: Kada ste vi izučavali Ustav?

DMITRIK: *Prvi* put sam izučavao Ustav u gimnaziji.

ČK 1: Da čujemo odgovor na ono drugo pitanje.

DMITRIK: Upitan sam kada sam izučavao Ustav.

ISLEDNIK: Niste odgovorili da li ste član Komunističke partije.

DMITRIK: Odgovorio sam rekavši da mislim da nemate pravo da pitate...

ISLEDNIK: Gospodine predsedavajući, očigledno je da svedok nastavlja po svome...

PREDSEDAVAJUĆI: Svedok se izuzima.

Ring Lardner Mlađi, došao je pred Komitet narednog dana.

LARDNER: Gospodine predsedavajući, ovde je kratka izjava koju bih želeo da pročitam.

Svedok pruža izjavu predsedavajućem i isledniku.

PRESEDAVAJUĆI: Komitet je jednoglasan da, po završetku svedočenja, možete pročitati izjavu.

LARDNER: Hvala.

ISLEDNIK: Gospodine Lardner, da li ste član Udruženja filmskih scenarista?

LARDNER: Gospodine Stripling, neću da vam pomognem u rasturanju ovog Udruženja, i u tome da na bilo koji način u ovo umešate filmski biznis.

PRESEDAVAJUĆI: Znae šta, gospodine Lardner, nemojte da budete kao ostali, inače nikada nećete pročitati svoju izjavu.

LARDNER: Gospodine predsedavajući, dopustite mi...

PRESEDAVAJUĆI: Odgovorite na pitanje.

LARDNER: Ja sam...

PRESEDAVAJUĆI: Da li ste član Udruženja filmskih scenarista?

LARDNER: Razumeo sam da će mi *biti* dozvoljeno da pročitam izjavu.

PRESEDAVAJUĆI: Da, pošto završimo sa ispitivanjem.

LARDNER: Mislim da ničim niste uslovili svoje dopuštenje da pročitam izjavu.

PRESEDAVAJUĆI: Sada ću usloviti. Ako odbijete da odgovorite na pitanje, nećete pročitati izjavu.

LARDNER: To je posredan način da mi kažete kako ne želite da je pročitam.

PRESEDAVAJUĆI: Vi već sada znate da nećete odgovoriti na pitanje?

LARDNER: Mislim da bi trebalo da razmotrim zašto je pitanje postavljeno...

PRESEDAVAJUĆI: *Mi* ćemo utvrditi zašto je pitanje postavljeno! Mi želimo da znamo jeste li vi član Udruženja filmskih scenarista. To je veoma jednostavno pitanje. Ne morate da držite dugačak govor.

LARDNER: Pa, ja nisam tako vešt u govorima, ali, ako me naterate da odgovorim na ovo pitanje, mislim da biste sutra nekoga mogli da pitate veruje li u spiritizam.

PRESEDAVAJUĆI: Nema nikakvog razloga da ikoga pitamo veruje li u spiritizam. To je veoma glupo!

LARDNER: A ako to nekoga pitate, onda ga možete pitati i...

PRESEDAVAJUĆI: Znae šta, sada nije važno šta ga *možemo* pitati. Mi sada vas pitamo: Jeste li član Udruženja filmskih scenarista? Vi ste Amerikanac i...

LARDNER: Ali ovo je pitanje...

PREDSEDAVAJUĆI: ... i Amerikanac ne bi trebalo da se plaši da odgovori na to pitanje.

LARDNER: Ja sam takođe zainteresovan, kao Amerikanac, za to da li ovaj Komitet ima pravo da me pita...

PREDSEDAVAJUĆI: Pa, mi smo *dobili* to pravo, i sve dok ne dokažete da ga *nismo* dobili, vi morate da odgovorite na pitanje.

LARDNER: Gospodine predsedavajući...

PREDSEDAVAJUĆI: Zar vi niste ovde svedok?

LARDNER: Jesam.

PREDSEDAVAJUĆI: U redu; onda, Komitet vas pita: da li ste član Udruženja filmskih scenarista? Odgovorite, da ili ne.

LARDNER: Pa...

PREDSEDAVAJUĆI: U redu, pređite na “nagradno” pitanje.

ISLEDNIK: Da li ste sada, i da li ste ikada bili, član Komunističke partije?

LARDNER: To bih želeo da odgovorim.

ISLEDNIK: Optužba je ustanovljena na osnovu toga što u Udruženju filmskih scenarista, čiji ste vi član, priznali to ili ne, ima i članova Komunističke partije. Da li ste, i da li ste ikada bili, član Komunističke partije?

LARDNER: Čini mi se da preko mene pokušavate da diskreditujete Udruženje filmskih scenarista, a preko Udruženja filmskih scenarista filmsku industriju, i čitavu našu praksu slobodnog izražavanja.

ISLEDNIK: Ako ste vi, zajedno sa drugima, učlanjeni u Komunističku partiju, vi ste ti koji diskreditujete Udruženje filmskih scenarista.

LARDNER: Ja pokušavam da odgovorim i to, prvo, šta osećam o cilju pitanja...

PREDSEDAVAJUĆI: Vi ništa “prvo” nećete reći. Vi odbijate da odgovorite na pitanje.

LARDNER: Ja shvatam da...

PREDSEDAVAJUĆI: Nije važno šta vi shvatate!

LARDNER: Ali ja mislim da je ovo...

PREDSEDAVAJUĆI: Svaki pravi Amerikanac ponosio bi se da odgovori na pitanje: “Da li ste sada, i da li ste ikada bili, član Komunističke partije?” – svaki *pravi* Amerikanac!

LARDNER: Ja bih mogao da odgovorim, ali ako bih to učinio, sutradan bih mrzeo samoga sebe.

PREDSEDAVAJUĆI: Napustite mesto za svedoke!

LARDNER: To je bilo pitanje koje bi...

PREDSEDAVAJUĆI: Napustite mesto za svedoke!

LARDNER: Jer to je pitanje...

PRESEDAVAJUĆI (*udara sudijskim čekićem*): Napustite mesto za svedoke!

LARDNER: Mislim da odlazim nasilno!

PRESEDAVAJUĆI: Stražaru, izvedite svedoka!

Stražar ga izvodi.

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Stripling, sledeći svedok.

ISLEDNIK: Gospodine Rasel, vaš zadatak je bio da utvrdite da li je Ring Lardner Mlađi, ikada bio član Komunističke partije?

DRUGI ISLEDNIK: Da, tako je.

ISLEDNIK: Kakav je ishod vaše istrage?

DRUGI ISLEDNIK: Ova članska karta Komunističke partije ima broj 47180. Izdata je na ime Ring L., a tokom istrage ispostavilo se da je to Ring Lardner Mlađi.

Dmitrik, Lardner i njihovih osam kolega su zatvoreni, a to isto dogodilo se kasnije i predsedavajućem Komiteta, Parnelu Dž. Tomasu, koji je osuđen zbog krađe novca poreskih obveznika. Pred Velikom porotom i Tomas se pozvao na Peti amandman. Konačno, dobio je predsedničko pomilovanje od Trumana, ali pre toga se desilo da se on i Ring Lardner Mlađi, ponovo sretnu. Po Lardnerovim rečima:

Tegoban zatvorski umor lebdeo je nad iznurenim znojnim čovekom koji je koračao stazom zatvorskog dvorišta. Kada mi se približio, shvatio sam da ja izgledam gotovo kao kicoš posle lakog stenografskog rada u Odeljenju za razvrstavanje i puštanje na uslovnu slobodu. A on je čitav dan provodio na avgustovskom suncu. Bio je čuvar pilića u Federalnom institutu za prevaspitavanje u Denberiju, Konektikat, i njegovo ime je bilo Parnel Dž. Tomas. Bio je poprilično izgubio u težini, a njegovo okruglo i rumeno lice, kakvo je bilo kada smo se poslednji put videli, postalo je zborano i žuto. Ipak sam ga prepoznao; i on je mene prepoznao, ali nismo razgovarali. Bilo bi teško za obojicu da nastavimo pređašnji razgovor.

24. novembra 1947. Helen Gehejgan, čiji je muž bio Melvin Daglas, upitala je na saslušanju pred Komitetom koji su to filmovi zapravo sadržavali crvenu propagandu. Sledeći govornik bio je Džon Rankin iz Misisipija, koji je rekao:

Evo jedne peticije koja osuđuje Komitet. Pročitaću neka imena iz te peticije. Prvo je Džun Hejvok. Njeno pravo ime je Džun Hovik. Drugo

je Deni Kej. Otkrili smo da je njegovo pravo ime Dejvid Danijel Kamiski. Sledeći je Edi Kantor, čije pravo ime je Edvard Isković. Tu je jedan koji sebe naziva Edvard Džej Robinson. Njegovo pravo ime je Emanuel Goldenberg. Ovde je još jedan koji sebe naziva Melvin Daglas, a čije pravo ime je Melvin Hejzelberg.

Sledeći govornik bio je Ričard Milhaus Nikson, koji je rekao:

Deset svedoka odbilo je da odgovori na važna pitanja. Na ova pitanja mora se odgovoriti. Naša nacionalna bezbednost zahteva da zaštitimo naše slobodne američke ustanove od infiltriranja i dominacije onih koji služe komunizmu.

Godine 1950. Nikson je rekao:

Helen Gehejgan Daglas je crvena sve do svog donjeg rublja.

Prva osoba iz sveta šou-biznisa koja je svedočila o nekadašnjem partijskom članstvu bio je Lari Parks, zvezda dva tada nova filma, *Džolsonova priča* i *Džolson ponovo peva*. Parks je proveo čitav dan pred Komitetom, 21. marta 1951. godine.

JUTRO.

ISLEDNIK: Komitet je uspeo u nastojanju da otkrije komunističko infiltriranje u radničke organizacije, i rezultat je taj što je Senat obavešten o značajnim činjenicama koje predstavljaju osnovu za zakonodavno delovanje. Mnogi svedoci su rekli da su bili prevareni da se pridruže Partiji. Govorili su o aktivnostima kojima su se bavili kao članovi, i o njihovim razlozima za prekid s Partijom. Oni su za svoju zemlju učinili uslugu od neprocenjive vrednosti i trebalo bi da ih njihovi sugrađani zbog toga pohvale. Današnje saslušanje predviđeno je kao prvo u nizu s ciljem da ostvari slične rezultate u oblasti šou-biznisa. Nadamo se da će svaki svedok koji je napravio grešku i učlanio se u Komunističku partiju imati dovoljno hrabrosti i lojalnosti da iskreno obelodani sve što zna. Želeo bih da pozovem, kao prvog svedoka, gospodina Larija Parksa. Da li imate pravnog savetnika, gospodine Parkse?

PARKS: Imam.

ISLEDNIK: Molim savetnika da se predstavi.

MANDEL: Luis Mandel. Gospodin Parks je pripremio izjavu. Biće osvetljeno mnogo toga, a korist će se videti u toku svedočenja. Može li da pročita izjavu?

PRESEDAVAJUĆI: Posle svedočenja.

MANDEL: Insistirao bih da mu bude dozvoljeno da je pročita sada. Izjava je povezana s njegovim svedočenjem.

PRESEDAVAJUĆI: Nastavite, gospodine Tavenere.

ISLEDNIK: Gospodine Parkse, kada i gde ste rođeni?

PARKS: Rođen sam na jednoj farmi u Kansasu. Najbliži grad bio bi Olejd.

ISLEDNIK: Recite nam nešto o svome obrazovanju u mladosti.

PARKS: Preselio sam se kao sasvim mali u Illinois, pohađao gimnaziju u Džolijetu, a zatim na Univerzitetu Illinois diplomirao hemiju kao glavni predmet, a fiziku kao sporedni. Ponekad se pitam kako sam se našao u sadašnjem poslu!

ISLEDNIK: Gospodine Parkse, ovde smo čuli razna svedočenja u pogledu izvesnog broja organizacija u Holivudu, kao što je Glumačka laboratorija. Jeste li bili u vezi s nekom od njih?

PARKS: Jesam.

ISLEDNIK: Hoćete li reći njihove nazive: dodaću vam spisak.

PARKS (*gleda u papir*): Pa, poznata mi je Glumačka laboratorija.

ISLEDNIK: Da li ste radili neki posao u toj organizaciji?

PARKS: Jedno vreme bio sam honorarni blagajnik. (*Proučava spisak u tišini.*)

ISLEDNIK: Nastavite.

PARKS: Bio sam član Nezavisnog građanskog odbora za umetnost, nauku i tehničke struke.

PRESEDAVAJUĆI: Moraćemo zamoliti fotografe da ne zaklanjaju vidik.

ISLEDNIK: A sada, vratimo se Glumačkoj laboratoriji. Koja je bila vaša dužnost, kao blagajnika?

PARKS: Moj posao bio je da potpisujem gomile čekova.

ISLEDNIK: Hoćete li reći Komitetu da li je u tim raznim organizacijama bilo komunista, ili nije?

PARKS: Bilo je komunista privrženih Laboratoriji.

ISLEDNIK: Da li su ti članovi težili da zadobiju kontrolu?

PARKS: Ne, Laboratorija je bila škola za glumu i mesto gde su menadžeri mogli da otkriju talente.

ISLEDNIK: Recite Komitetu o okolnostima pod kojima ste postali član Komunističke partije i, ako ste napustili Partiju, kada ste to učinili i zašto?

PARKS: Bio sam član 1941. godine. Biti član Partije zadovoljavalo je izvesne potrebe mladog čoveka koji je bio liberalan u shvatanjima, i idealista,

koji je bio na strani siromašnih, na strani onih koji nisu imali nikakve šanse za uspeh. Osećao sam da biti član Partije zadovoljava takve potrebe. Biti komunista 1951. godine, u *ovoj* situaciji, to je nešto sasvim drugo. Velika snaga pokušava da zavlada svetom.

ISLEDNIK: Niste shvatili 1941. godine da je cilj Komunističke partije da zavlada drugim delovima sveta? To ste shvatili tek 1951?

PARKS: Ovo ni u kom slučaju nije izvinjenje za bilo šta što sam uradio, znate, jer ne osećam da sam ikada uradio nešto loše. Godine 1941. ciljevi su, kako sam ja mislio, jednostavno bili u skladu – u najmanju ruku, mislio sam da će biti u skladu – sa izvesnim idealizmom, izvesnim osećanjem da je dobro biti na strani onih koji nemaju šansi za uspeh, kakav sam ja danas, sada. Ali, nije išlo... Bio sam na svega nekoliko sastanaka i postepeno sam se izvukao iz toga na isti način kao što sam i bio uvučen u sve to. Povukao sam članstvo 1944. ili 1945. godine.

ISLEDNIK: Vaša partijska članska karta za 1944. godinu ima broj 46954, a za 1945. broj 47344. Da li vam to osvežava sećanje?

PARKS: Ne, gospodine, ne osvežava. Zato što nikada nisam imao partijsku člansku kartu.

Pauza.

ISLEDNIK: Onda, da zaključim da ste najkasnije do 1946. godine raskinuli s Partijom?

PARKS: Tačno.

ISLEDNIK: Kažite nam gde ste postali član Partije?

PARKS: U Holivudu.

ISLEDNIK: Ko vas je zavrbovao?

PARKS: Čovek koji se prezivao Dejvidson.

ISLEDNIK: Kako se taj Dejvidson zvao i koja je bila njegova funkcija?

PARKS: Ne sećam se. Nisam ga video desetak godina.

ISLEDNIK: Gde on živi?

PARKS: Zaista ne znam.

ISLEDNIK: Šta je bio po zanimanju?

PARKS: Ne znam.

ISLEDNIK: Opišite nam ga.

PARKS: Običnog izgleda, mlad, tamnokos.

Pauza.

ISLEDNIK: Pa, pod kojim okolnostima ste se upoznali?

PARKS: Teško mi je da se setim.

ISLEDNIK: Je li to bilo u vašoj kući? Ili na nekom drugom mestu?

PARKS: *Zaista* ne mogu da se setim. To vam najiskrenije kažem!

ISLEDNIK: Jeste li vi stupili u kontakt s njim, ili je on potražio vas?

PARKS: Ja svakako nisam potražio *njega*. A teško mi je da kažem i je li on potražio *mene*.

ISLEDNIK: Da li vam je određena partijska grupa?

PARKS: Jeste.

ISLEDNIK: Je li imala neki naziv?

PARKS: Pa, koliko ja znam, nije imala nikakav naziv.

ISLEDNIK: Dobro, vi ste bili član te grupe od 1941. do 1945. godine?

PARKS: Tako je.

ISLEDNIK: Recite nam nešto o organizaciji Komunističke partije u to vreme.

PARKS: Pa, bio sam prilično neodgovoran član, po njihovom mišljenju. Nisam bio na mnogo sastanaka – možda sveukupno na desetak, petnaest.

ISLEDNIK: Ko je bio predsednik te grupe?

PARKS: Koliko ja znam, nije postojao predsednik.

ISLEDNIK: Onda, ko je bio sekretar?

PARKS: Ne znam da je uopšte bilo ikakvih funkcionera.

ISLEDNIK: Pa kome ste onda predavali članarinu?

PARKS: Onih nekoliko puta predavao sam članarinu različitim ljudima.

ISLEDNIK: Koliko je ukupno članova imala grupa?

PARKS: Rekao bih, otprilike, deset-dvanaest.

ISLEDNIK: Da li su se partijski funkcioneri pojavljivali pred vašom grupom s vremena na vreme – ljudi sa Istoka, ako možemo tako da kažemo?

PARKS: Ne, ne sećam se da sam ikada video neku krupnu zverku.

ISLEDNIK: Poznajete li Lajonela Stendera?

PARKS: Upoznao sam ga.

ISLEDNIK: Da li ste ikada s njim bili na nekom sastanku?

PARKS: Ne sećam se da sam bio na sastanku sa Lajonelom Stenderom.

ISLEDNIK: Zna li da li je on član Partije?

PARKS: Ne.

ISLEDNIK: Poznajte li Karen Morli?

PARKS: Da.

ISLEDNIK: Da li je ona član Komunističke partije?

Pauza.

PARKS: Pa, ne bih da pominjem imena.

ČK 1: Zauzimate li isti stav u pogledu vođa komunističkog pokreta?

PARKS: Ne poznajem vođe komunističkog pokreta.

ČK 1: Ko je upravljao sastancima kojima ste prisustvovali?

PARKS: Sastanci su se uglavnom sastojali od diskusija o tome šta se dešava u ratu, o najnovijim događajima, o problemima glumaca u njihovom poslu. Da li je to zadovoljavajući odgovor?

ČK 1: Jeste.

PARKS: Molim?

ČK 1: To je zadovoljavajući odgovor.

PARKS: Želeo bih da odgovorim na vaše pitanje...

ČK 1: Ko je upravljao aktivnostima ove grupe?

PARKS: Niko.

ČK 2: Ko je sazivao sastanke?

PARKS: Zaista ne znam.

ČK 2: Da li ste imali utvrđen, planiran sastanak jednom nedeljno, ili ste se okupljali na nečiji poziv?

PARKS: Ne verujem da je postojao ikakav utvrđen...

ČK 2: Sigurno se niste okupljali telepatijom!

PARKS: Ne. Odredene ličnosti bi pozivale.

ČK 2: Trebalo je da neko sazove sastanak?

PARKS: Tako je.

ČK 2: Da li ste vi ikada sazvali sastanak?

PARKS: Ne.

ČK 2: Znači, neko je morao da vam kaže gde i kada će se sastanak održati?

PARKS: Obično bi me pozvao neki član grupe i rekao: "Večeras ćemo imati sastanak, ili sutra uveče."

ČK 3: Da li su sastanci uvek održavani na istim mestima?

PARKS: Ne.

ČK 3: Da li su održavani u salama ili u kućama?

PARKS: Održavani su u kućama.

ČK 3: Da li je i u vašoj kući održan neki sastanak?

PARKS: Ne. Nikada.

ČK 3: Gde su neki od sastanaka održani?

Pauza.

PARKS: To su bili ljudi kao ja, obični ljudi, nisu se razlikovali od vas ili mene.

ČK 3: Gde su sastanci održavani?

PARKS: U raznim stanovima.

ČK 3: Možete li da navedete neki?

PARKS: Pa, ako se slažete, više bih voleo da ne pominjem imena. To su bili ljudi – kao ja – koji nikada nisu učinili ništa rđavo.

PRESEDAVAJUĆI: Hoćete da kažete da te grupe s kojima ste bili povezani ništa rđavo nisu učinile?

PARKS: Da, upravo to mislim.

PRESEDAVAJUĆI: Zašto bi onda po njih bilo štetno da otkrijete njihov identitet, ako nikada nisu učinile ništa rđavo?

Pauza.

PARKS: Ako mislite da je lako – ja sam naporno radio u svojoj profesiji i popeo se koju stepenicu naviše – ako mislite da mi je lako da se pojavim pred ovim Komitetom, varate se. Veoma mi je teško. Jedan od razloga je taj što moja aktivnost kao glumca zavisi od publike. Biti pozvan pred ovaj Komitet povlači izvestan zaključak, izvesnu insinuciju – da nisi lojalan ovoj zemlji. To nije istina. Ja govorim za sebe. To nije istina. Ali što se tiče javnosti, ta insinucija ostaje. Takođe, kao predstavnik velike industrije – kao prilično poznat glumac, u tom pogledu sam predstavnik... Ovo je velika industrija! U ovom trenutku ona je na udaru jer se istražuje komunistički uticaj...

PRESEDAVAJUĆI: Zar ne mislite da javnost ima pravo da o tome nešto sazna?

PARKS: Molim?

PRESEDAVAJUĆI: Zar ne mislite da javnost ima pravo da o tome nešto sazna?

PARKS: Naravno da mislim, i otvoreno ću vam odgovoriti na svako pitanje koje mi postavite. Odgovoriću vam najiskrenije što mogu. A u ovom trenutku, kao što kažem, industrija je – pa to je kao kada biste nasumice udarali ranjenu životinju, jer industrija nije u tako dobrom stanju kao što je nekad bila – ekonomski, situacija je veoma teška. Ovo je velika industrija! I ja ne govorim sve ovo samo zato što sam od nje imao koristi. Ona ima veoma važnu ulogu, da zabavlja ljude, na izvestan način da ukaže na neka zla, ali uglavnom da zabavi, i ja mislim da su oni uradili dobar posao. Kada je našoj zemlji bila potrebna pomoć, ova industrija je bila među prvima koja je pomogla!

ISLEDNIK: Vaše oklevanje da svedočite zasnivate na tezi da filmska industrija radi dobar posao?

Pauza.

PARKS: Što se tiče navođenja imena, mislim da ono malo ljudi koje bih mogao da navedem ne bi bili korisni Komitetu. Siguran sam da znate ko su oni. To su ljudi poput mene, a ja nisam učinio ništa loše. Takođe osećam da zahtevati takvo imenovanje ne odgovara američkom shvatanju pravde. Mi smo, kao Amerikanci, svi bili vaspitani da verujemo kako je loše primoravati čoveka da to čini.

PREDSEDAVAJUĆI: Zanima me iz kojih razloga odbijate da odgovorite na pitanje?

PARKS: Ne odbijam. Molim vas da me ne silite.

ČK 2: Da li je neko od članova vaše grupe još uvek aktivan u Komunističkoj partiji?

PARKS: To ne znam. Potpuno sam prekinuo svaki kontakt. Znam samo jedno: *mislim* da devedeset devet odsto njih više nije.

ČK 2: Ako ste znali ljude u Holivudu koji su *tada* bili uz Partiju, da li biste oklevali da navedete njihova imena ako bi oni *u ovom trenutku* bili aktivni članovi?

PARKS: Mislim da nije dobro jednog Amerikanca primoravati da to čini. Ali mislim da ljudi koje sam znao *nisu* članovi Komunističke partije u ovom trenutku. Ako jesu, ne bi trebalo da budu.

ČK 2: Ako biste znali čoveka koji je izvršio ubistvo, ne biste oklevali da o tome obavestite vlasti?

PARKS: Tako je.

ČK 2: Pretpostavljam da delite naše mišljenje da član Komunističke partije smatra da našu vladu treba svrgnuti nasilnim putem. Dakle, ako biste pružili obaveštenja u vezi sa čovekom za koga znate da je izvršio ubistvo, zar ne biste pružili obaveštenja o čoveku za koga znate da radi na svrgavanju naše vlade nasilnim putem?

PARKS: Da znam čoveka koji je izvršio ubistvo, što je u suprotnosti sa zakonom naše zemlje, odmah bih ga imenovao. Što se tiče onog drugog – pa, čak i *sada* to nije u suprotnosti sa zakonom naše zemlje.

ČK 2: Znači, kada pozivamo ljude da se bore protiv komunističke agresije, vi smatrate da nije vaša dužnost da pomognete Komitetu dajući mu obaveštenja koja posedujete?

PARKS: Mislim da postoji razlika između ljudi koji su naneli zlo našoj zemlji i ljudi kao što sam ja, koji, po meni, nisu učinili ništa loše...

ČK 2: Vi smatrate da niko ne može biti toliko naivan da *danas* bude aktivan član Komunističke partije, a da ne bude svestan šta radi?

PARKS: Tako je.

ČK 2: Ako je tako, ne vidim doslednost u tome što odbijate da imenujete nekoga koga znate, a ko je danas aktivan član Partije.

PARKS: Ali ja ne znam *nikoga* ko je danas aktivan član Partije.

ČK 2: Da znate, rekli biste?

Pauza.

PARKS: Da, mislim da bih.

Pauza.

ISLEDNIK: Gospodine Parkse, vi smatrate da ovaj Komitet treba da istražuje o komunizmu, ali ne i da otkriva ko je komunista.

PARKS: Ne, ne smatram.

ISLEDNIK: Zauzimate stav da nije važno otkriti ko može biti pristalica komunizma u Holivudu...

PARKS: Ne.

ISLEDNIK: ... i da ovaj Komitet treba sam da utvrdi koje su mu obaveze po zakonu koji je i donet da bi se komunizam ispitao?

PARKS: Ne, *to* nisam rekao!

ISLEDNIK: Ali zar to nije posledica vašeg stava?

PARKS: Ne, ja sam rekao da je tih nekoliko ljudi koje znam lojalno ovoj zemlji isto koliko i vi.

ISLEDNIK: I ako bi svakom svedoku bilo dozvoljeno da zauzme takav stav, obim istrage bio bi *ograničen* stavovima svedoka, zar ne?

PARKS: Ti ljudi su bili kao ja, i najviše za šta ih možete osuditi jeste nedostatak rasuđivanja. (*Pauza.*) Ništa od ovoga nisam rekao da bih se opravdao za ono što sam uradio, jer ako mlad čovek od dvadeset pet godina nije pun idealizma, ne vredi ni po lule duvana. Ako se u takvoj vrsti rasuđivanja i pogreši, ne verujem da je to ozbiljno!

ISLEDNIK: Da, ali ako bi svaki svedok bio konačni sudija u procenjivanju da li je nešto ozbiljno ili nije, kako bi Komitet sproveo svoju ustavnu dužnost?

PARKS: Ja samo želim...

ISLEDNIK: A ja samo želim da vi vidite i drugu stranu.

PARKS: Ja vidim drugu stranu.

ISLEDNIK: Vi shvatate namere komunističke organizacije. Ako budete iskreni povodom ljudi koji su povezani s njom, Komitet će moći da nastavi rad. I, zato, upitaću vas ko je bio sekretar vaše grupe?

PARKS: A ja iskreno kažem da ne znam.

Pauza.

ISLEDNIK: Poznajete li Elizabet Lič?

PARKS: Ne.

ISLEDNIK: Poznajete li Elizabet Glen?

PARKS: I pored sveg naprezanja, ne.

ISLEDNIK: Poznajete li Mardžori Pots?

PARKS: Ne.

ISLEDNIK: Poznajete li Karen Morli?

Pauza.

PARKS: Da.

ISLEDNIK: Da li je Karen Morli bila član vaše grupe?

PARKS: A ja vas ponovo molim da još jednom razmislite o primoravanju da imenujem te ljude. Mislim da to nije američka pravda, da me primoravate da to uradim, pošto sam prešao pet i po hiljada kilometara...

ČK 1: Gospodine predsedavajući, mogu li da postavim jedno pitanje Savetu: (*ISLEDNIKU.*) Insistirajući da ovaj čovek svedoči o imenima, zar ne previdamo da mi želimo da saznamo šta je *organizacija* učinila, kako je nameravala da kroz umetnost utiče na način razmišljanja američkog naroda?

PARKS: Mogu li da odgovorim na vaše pitanje?

ČK 1: Ne.

ISLEDNIK: Neke od ovih ličnosti izbegle su službi ovog suda, tako da ih ne možemo dovesti ovamo. To je jedan razlog. Drugi je što ovaj Komitet treba da dobije *dokaze* o informacijama koje već ima u svojim dosijeima.

ČK 1: Ali zar nije važnije da nešto saznamo o namerama same organizacije nego da dobijemo spisak imena mekušaca, glupaka i naivčina?

ISLEDNIK: Kada je reč o organizacijama, to je i *bio* predmet mnogih svedočenja.

ČK 1: Gospodine Parkse, da li vam je naloženo da utičete na način razmišljanja američkog naroda putem scene i ekrana?

PARKS: Nikada mi nije bilo naloženo tako nešto. To se nije radilo.

ČK 1: Zar komunistička organizacija nije imala nameru da u Holivudu osnuje čvrsto jezgro koje bi usmeravalo filmove i predstave?

PARKS: Pre svega, to je nemoguće učiniti u svojstvu glumca.

PREDSEDAVAJUĆI: Zar *pisac* ne bi mogao da na određen način usmerava...

PARKS: Scenario prolazi kroz previše ruku.

PREDSEDAVAJUĆI: Vi ostavljate utisak da u vašoj grupi nije bilo ničega crvenkastog. Zašto bi se onda po ovu grupu negativno odrazilo ako biste vi imenovali njene članove – negativnije nego da su članovi Hrišćanske omladine, na primer?

PARKS: Ja lično sam dobar primer. Sasvim je neizvesno da li će se moja karijera nastaviti posle pojavljivanja pred ovim Komitetom.

ČK 4: Gospodine Parkse, da li ste upoznati s naporima filmske industrije da se očisti od subverzivnog uticaja?

PARKS: To je opštepoznato.

ČK 4: Da li je *vama* poznato?

PARKS: Meni, vama, svima.

ČK 4: Pre nekoliko minuta rekli ste da ste imali dužnost da potpisujete gomile čekova. Na koga su ti čekovi bili naslovljeni?

PARKS: Pa, služili su za plaćanje osoblja, čistača... struje...

ČK 4: Da li je ova grupa bila ograničena na glumačku profesiju?

PARKS: Mislim da jeste.

ČK 4: Jeste li imali i neko osveženje?

PARKS: Da. Kafu. (*Smeh.*) Ozbiljan sam! Kafu! I krofne!

ČK 4: Kolika je bila članarina?

PARKS: Pa, nisam priložio više od šezdeset dolara.

ČK 4: Bili ste povezani sa ovom grupom od 1941. do 1945. godine, pa ipak niste priložili više od šezdeset dolara?

PARKS: Znate, članarina je, ako niste bili zaposleni, bila oko sedamdeset pet centi mesečno. Ako ste bili zaposleni, plaćali biste određen procenat. Ja nisam.

ČK 4: Vi ste bili idealista, liberal, napredan mlad čovek od dvadeset pet godina, i to je jedan od razloga što ste pridružili Komunističkoj partiji...

PARKS: To je *jedini* razlog.

ČK 4: Zar sama grupa nije pokušavala da poveća broj članova?

PARKS: Ja nikada nisam pokušavao tako nešto.

ČK 4: Primećujete, Parkse, da sada izbegavam da vas pitam o imenima.

PARKS: Primećujem.

ČK 4: Pretpostavljam da želite da budete korisni Komitetu?

PARKS: Tako je.

ČK 4: Recite nam šta je sve grupa radila kako bi uvećala broj članova?

PARKS: Pa, mislim da su se izvesni članovi grupe obraćali raznim ljudima sa željom da ih priključe Partiji.

ČK 4: Da li je u vašoj grupi ikada bilo govora o razlikama u filozofiji komunizma i našeg oblika vlasti?

Tišina.

O čemu ste raspravljali uz kafu?

PARKS: Mi nismo raspravljali uz kafu! Trajao je rat. To je bila glavna tema. Diskusije su se takođe vodile o problemima glumaca, kako da zaradimo više novca...

ČK 4: Mogli ste da zaradite više novca kao član Komunističke partije nego kao običan demokrata ili republikanac? Zašto ste se pridružili Partiji? Šta je trebalo da članovi te grupe urade za vas u Holivudu?

PARKS: Kao dvadesetpetogodišnjak, sa idealima i osećanjima okrenutim potlačenima, osećao sam da je to *najliberalnija* od svih partija. Ja sam inače bio registrovan kao demokrata. Posle toga, a i pre, uvek sam glasao za Demokratsku stranku! To je bila realnost. Ovo drugo je bio idealizam.

ČK 4: Koliko godina ste bili u ovoj grupi pre nego što ste se razočarali?

PARKS: Pa, “razočaran” ne bi bila prava reč.

PRESEDAVAJUĆI: Razumem li ja to, gospodine, da *još uvek* niste razočarani?

PARKS: Ne, ne. Nemojte da iskrivljujete moje reči! Radilo se o gubitku interesovanja. Nisam pronašao ono što sam mislio da ću pronaći.

ČK 4: Zar vam nije bilo jasno da je ovdašnja Komunistička partija bila deo međunarodne zavere usmerene protiv našeg državnog poretka?

PARKS: Nije.

ČK 4: Niste došli do zaključka da je komunistički program bio usmeren ka svetskoj dominaciji?

PARKS: Ne u to vreme.

ČK 4: Kada ste došli do tog zaključka, ako ste uopšte i došli?

PARKS: Posle nedavnih istorijskih događaja.

ČK 3: Da li su neki članovi Komunističke partije govorili pred vašom grupom?

PARKS: Da, jednom prilikom.

ČK 3: Možete li da nam kažete ko je govorio?

Pauza.

PARKS: Još jednom, želeo bih da me ne primoravate.

ISLEDNIK: Gospodine Parkse, vi bez sumnje poznajete Sema G. Vuda, producenta i režisera?

Parks klimne glavom.

ISLEDNIK: Sem G. Vud svedočio je da je “glumačka laboratorija pod kontrolom Komunističke partije. Svako dete s američkim idealima koje tamo ode nema ama baš nikakve šanse.” Slažete li se s tim?

PARKS: Ne slažem se.

ISLEDNIK: Ali, u svetlosti tog svedočenja, mislite li još uvek da *vi* treba o tome da sudite?

Pauza.

PRESEDAVAJUĆI: Objavljujem pauzu za ručak.

POSLE PODNE.

MANDEL: Gospodine predsedavajući, gospodin Parks bi želeo da govori o navođenju imena.

PRESEDAVAJUĆI: On je jutros sasvim jasno rekao šta je imao. Savet ima još nekoliko pitanja. Možda će odgovarajući na njih svedok izneti to što sada želi da kaže.

MANDEL: Gospodin Parks ima da kaže nešto što je *u ovom trenutku* veoma značajno. Mislim da o tome ne možemo prosuđivati pre nego što čujemo šta je to. Trajaće samo tri minuta.

PRESEDAVAJUĆI: Budite što kraći, gospodine Parkse.

PARKS: Hoću.

Pauza.

Gospodine predsedavajući, da biste bili dobar glumac, morate da to što radite proživljavate od glave do pete... Kao što sam vam već rekao, ovo mi je možda najteže jutro i poslepodne u životu, i želeo bih da, ako je to uopšte moguće... Vidite, nije baš isto sedeti *tamo* i sedeti *ovde*, i kada biste mogli da se stavite na moje mesto... Moji preci imaju duboke korene u ovoj zemlji. Oni su se borili u Revolucionarnom ratu da bi stvorili ovu zemlju, da bi stvorili vladu čiji je ovaj Komitet deo... Ja imam dva dečaka, jedan ima trinaest meseci, drugi dve nedelje. Je li ovo nasleđe koje treba da im ostavim? Je li ovo nasleđe koje ćete vi ostaviti svojoj deci? Nisam siguran da bih danas bio ovde da nisam zvezda, jer vi znate isto toliko dobro kao i ja, ako ne i bolje, da ja ne znam *ništa* što bi bilo od velike koristi za ovu zemlju. Mislim da je moja karijera zbog ovoga upropašćena, i bio bih zahvalan kad ne biste... Ne stavljajte me pred dilemu da se oglušim o ovaj Komitet i odem u zatvor, ili da budem primoran da puzim kroz blato i budem potkazivač. Zbog čega! Mislim da to nije izbor. Mislim da to nije sportsko ponašanje. To za mene nije američka pravda za nevinu grešku u rasuđivanju, ako je to uopšte bila greška, s namerom da se od ove zemlje napravi bolje mesto za život... Ovo je možda nešto najteže što sam ikada učinio, i čini mi se da će to primoravanje samo nauditi ovom Komitetu... Sam bog zna koliko je teško doći pred ovaj Komitet... Ako to učinite meni, drugima će biti skoro nemoguće da dođu pred vas i kažu istinu. Molim vas da me ne primoravate da to učinim!

ISLEDNIK: Gospodine Parkse, interesuje me jedna vaša izjava od jutros. Rekli ste: "Ovo je velika industrija. Ona ima ulogu *da ukaže na izvesna zla*, ali

uglavnom da zabavi.” Dakle, smatrate li da bi ličnosti koje “ukazuju na izvesna zla” trebalo da budu odane principima demokratije?

PARKS: Slažem se.

ISLEDNIK: Smatrate li, s druge strane, da ličnosti na takvim položajima treba da budu *antagonistički* raspoložene prema principima demokratije, članovi zavere kojom bi se *svrgla* naša vlada?

PARKS: Ne, naravno da to ne mislim.

ISLEDNIK: Onda, kakvo je vaše mišljenje: da li članovi Komunističke partije treba da budu na uticajnim položajima u raznim sindikatima koji kontrolišu pisanja scenarija, glumce i slično?

PARKS: Ja *ne* verujem da ti ljudi treba da budu na *ikakvim* uticajnim položajima!

ISLEDNIK: Onda ćemo vas zamoliti da saradujete, pre nego što se ovo saslušanje završi, i da nam pomognete da doznamo ko su članovi Komunističke partije. (*Pauza.*) Recite nam nešto o metodama kojima je sakupljan novac za Partiju.

PARKS: Ne sećam se nijedne.

Pauza.

ISLEDNIK: Ja vam ne postavljam nikakvo trik-pitanje pomoću koga mogu da vas navedem da poričete nešto što mi već znamo!

PARKS: Bio sam iskren koliko sam mogao! Želim da vam pomognem, samo bi trebalo da budete precizniji! (*Pauza.*) Učestvovao sam na mnogim dobrotvornim priredbama proteklih godina...

ISLEDNIK: Da li je neka od njih bila u korist Komunističke partije?

PARKS: Ne sećam se nijedne.

ISLEDNIK: Rekli ste da ste pozvani na sud zbog toga što ste filmska zvezda. Pozvani ste jer ste imali podatke o komunističkim aktivnostima.

PARKS: Hteo sam da kažem ovo: da sam radio u samoposluzi, sumnjam da bih danas bio ovde!

ISLEDNIK: Nisam razumeo vašu primedbu na moguće uništenje vaše karijere. Niste valjda hteli da kažete kako vas je Komitet doveo ovamo s namerom da se to negativno odrazi na vašu karijeru?

PARKS: Ne. Samo sam rekao da mi, zbog ovoga, od karijere neće ostati ništa.

ISLEDNIK: Zar ne mislite da bi na to uticala potpunost vaše saradnje sa Komitetom?

PARKS: Mislim da je šteta već učinjena.

ČK 5: Zar ne mislite da je šteta učinjena kada ste postali član organizacije koja zagovara uništenje svake ustavne forme vlasti u svetu? Zar više treba

kriviti Komitet nego vaš sopstveni čin udruživanja s tom organizacijom?
Ovaj Komitet je izraz želje američkog naroda.

PARKS: Kao što sam vam rekao, senatori, kada sam bio mlad, osećao sam stvari na određen način. Saosećao sam veoma duboko, i još uvek saosećam, sa potlačenima, i to su bili razlozi zbog kojih me je... ova organizacija privlačila. Kasnije sam shvatio da ona neće moći da zadovolji moje potrebe. U to vreme, mislim da to čak nije ni bila greška u rasuđivanju. Ali više bih voleo da moja dva dečaka naprave istu grešku kao ja, nego da žive ne praveći uopšte nikakve greške i budu ovce u stadu!

ČK 5: Gospodine Parkse, na čemu zasnivate mišljenje da su ljudi čija imena znate prekinuli odnose s Komunističkom partijom?

PARKS: Nekoliko ljudi koje znam slični su meni i misle slično kao ja.

ČK 5: Da li ste diskutovali o partijskom udruživanju sa onima s kojima ste bili u vezi u Partiji?

PARKS: Nisam. To je moje iskreno mišljenje. I vi znate te ljude isto tako dobro kao ja.

Pauza.

ČK 5: U jednom nedavnom slučaju ovde u Vašingtonu, neki od najviših zvaničnika vlade svedočili su da čovek⁴ sa kojim su bili dovedeni u vezu nikada nije bio član Komunističke partije i ni na koji način nije pokušavao da ugrozi naše institucije. Svaki čovek koji čita novine sada zna koliko je takvo mišljenje bilo pogrešno!

PARKS: Vi znate ko su ti ljudi.

ČK 5: To je problematično, gospodine Parkse. Ja “znam ko su oni” – možda. Ali zadatak ovog Komiteta jeste da utvrdi koliko daleko će oni ići.

PARKS: Ispričao sam vam o svojim aktivnostima što sam bolje mogao.

Pauza.

PRESEDAVAJUĆI: Napravićemo pauzu. Posle nastavka, svedok će biti obavešten kako će se Komitet rukovoditi u pogledu njegove očigledne nesklonosti da odgovori na pitanja.

VEĆE.

Publika koja je bila prisutna tokom jutra i poslepodneva nije tu. Prisutni su samo članovi Komiteta, islednik, Parks i Parksov pravni savetnik.

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Parkse, nastojaćemo da potražimo vašu saradnju na ovom zatvorenom zasedanju. Ovo svedočenje neće biti objavljeno sve do trenutka, ako do njega uopšte i dođe, kada Komitet bude smatrao da je to neophodno. (*Pauza.*) Komitet će sada predložiti dodatna pitanja.

⁴ Aldžer His (Alger Hiss). (*Prim. aut.*)

MENDEL: Zar nije namera Komiteta da svedoka pozove na sud zbog nepoštovanja suda ako on i neslužbeno ne odgovori na pitanja?

PRESEDAVAJUĆI: Komitet nikome ne preti.

MENDEL: Samo da svedoku bude jasno, da bi bio potpuno obavešten o posledicama...

PRESEDAVAJUĆI: Ako se gospodin Parks stavio u situaciju da ne poštuje Senat, moguće je da će Komitet zahtevati pozivanje na sud. S druge strane, možda i neće. Da li ste zadovoljni odgovorom?

MENDEL: Želeo bih da se na tome zadržim još jedan trenutak. U pogledu ove saradnje gospodina Parksa – a svako ovde razume koji su njegovi motivi za to – on se oseća veoma loše zbog onoga što mora da uradi, i kada bi mislio da postoji i najmanja šansa da iskoristite obaveštenje koje je značajno, on bi vam ga dao. Ali on takođe želi da sačuva ono malo sa čim se živi. Čovek treba da šteta Holivudom posle ovoga. Treba da pogleda u oči svojoj ženi i deci, svojim prijateljima. To je ta mala stvar koju svako želi da sačuva. Mada ja ne tražim od Komiteta garanciju, zbog pravičnosti prema gospodinu Parksu... on će možda morati da žrtvuje gangrenoznu ruku da bi spasao telo! Ostatak života ici će bez ruke! Ja shvatam svrhu ovog Komiteta i naše ponašanje je bilo kooperativno: mi želimo da budemo načisto. To znači, ako je ovo kazna koju bi on trebalo da plati, ja moram da utičem na njega na neki drugi način... On smatra da će ovim što će vam dati samo izjesti samog sebe, a vi nećete ništa dobiti.

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine savetnice, Komitet nije odgovoran za položaj u kome se svedok našao. Mi smo odgovorni za položaj u kome se *mi* nalazimo.

Kratka pauza.

ISLEDNIK: Gospodine Parkse, ko su bili članovi grupe Komunističke partije kojoj ste vi pristupili?

Pauza.

PARKS: To je ono o čemu govorim. To je to. Ja se više ne borim za sebe... Ja sam verovatno najpotpunije uništen čovek koga ste ikada videli.

ISLEDNIK: Gospodine predsedavajući, ako svedok odbija da odgovori na pitanje, nema svrhe da ga pitam o *drugim* pojedincima.

PRESEDAVAJUĆI: Svedok mora da se odluči. Nije dovoljno, bar što se tiče ovog Komiteta, reći da je, po vašem mišljenju, ovo nepravedno. Ili neamerički. Pitanje glasi: Hoćete li da odgovorite?

MANDEL: Želeo bih da pitam predsedavajućeg Komiteta da li on nalaže svedoku da odgovori?

PRESEDAVAJUĆI: Svedok je upitan. On mora da odgovori, ili da odbije da odgovori.

MANDEL: Mislim da je još nešto potrebno. Njemu mora biti *naloženo* da odgovori. Ako odbije, a vi ga ponovo samo pitate, ne koristeći se dalje zakonom, to nije dovoljno. Mislim da bi svedoku trebalo da se kaže: “Vi *morate* da odgovorite.”

PRESEDAVAJUĆI: Ne razumem takvo pravilo, ali, da bismo izbegli dalje nerazumevanje, ja nalažem svedoku da odgovori na pitanje.

Pauza.

PARKS: Ja ne odbijam da odgovorim na pitanje, ali osećam da ovaj Komitet čini nešto zaista užasno! Ne verujem da će američki narod na to gledati s odobravanjem!

ČK 5: Gospodine Parkse, mi smo, svako ponaosob, odgovorni pred američkim narodom. Mene, lično, vređa kada mi neko ukazuje na moju dužnost!

PRESEDAVAJUĆI: Svedok je rekao da ne *odbija* da odgovori. Tako, po meni, on je *spreman* da odgovori.

MANDEL: Kada dođe poslednji trenutak, on namerava da ispuni želju Komiteta, ali zadržava pravo da razgovara sa vama, gospodo, i možda da vas *ubedi* da promenite mišljenje.

PRESEDAVAJUĆI: Komitet je zauzeo stav, gospodine, da bi u vašoj tvrdnji bilo istine kada bismo još uvek bili na otvorenom saslušanju. Ali nismo.

MANDEL: Ovo je privatno zasedanje, i Komitet je veoma obziran, a ja želim da vam se zahvalim... (*Pauza.*) Mogu li na trenutak da porazgovaram s gospodinom Parksom?

PRESEDAVAJUĆI: Možete.

MANDEL: Imam jednu molbu za Komitet: ne tražim od vas nikakvo obećanje, već samo fer držanje, to jest da ono što će vam svedok reći neće biti upotrebljeno, sem ako nije neophodno, da bi se u nepriliku doveli ljudi u istom položaju u kome se on danas nalazi.

PRESEDAVAJUĆI: Niko u ovom Komitetu nema želju da baci mrlju na bilo čije ime.

MANDEL: Zbog unutrašnje borbe koju doživljava gospodin Parks, mislim da bi jedna vaša izjava sve olakšala.

Mandel i Parks se nećujno savetuju. Kada su završili:

ISLEDNIK: Ako biste samo odgovorili na pitanje, molim vas. Pitanje je bilo: ko su bili članovi Komunističke partije u grupi kojoj ste pripadali?

Duga tišina.

PARKS: Moris Karnovski.

ISLEDNIK: Hoćete li da spelujete to ime?

PARKS: Ne bih mogao baš tačno da ga spelujem. Moris Karnovski, Džo Bromberg, Sem Rozen, En Revir, Li Kob...

ISLEDNIK: Kako glasi to ime?

PARKS: Li Kob, Gejl Sondergard, Doroti Tri...

ISLEDNIK: Kako se zvao muž Doroti Tri? Majkl Uris?

PARKS: Da.

ISLEDNIK: Da li je on bio član grupe?

PARKS: Nije mi poznato.

ISLEDNIK: Znete li da li je Majkl Uris bio član Komunističke partije?

PARKS: Ne znam.

ISLEDNIK: Možete li se setiti ostalih članova grupe?

PARKS: To bi, otprilike, bilo sve.

ISLEDNIK: Da li je Hauard de Silva bio član?

PARKS: Ne verujem da sam ikada prisustvovao sastanku sa Hauardom de Silvom.

ISLEDNIK: Da li je Hauard de Silva bio član Komunističke partije?

PARKS: Nije mi poznato.

ISLEDNIK: Da li je Džejms Kegni bio član te grupe?

PARKS: Nije mi poznato.

ISLEDNIK: Je li on bio član Komunističke partije?

PARKS: Ne sećam se da sam čuo da jeste.

ISLEDNIK: Sem Džafi?

PARKS: Ne sećam se da sam prisustvovao sastanku sa Semom Džafijem.

ISLEDNIK: Da li je on bio član Komunističke partije?

PARKS: Ne sećam se da je Sem Džafi bio član Komunističke partije.

ISLEDNIK: Džon Garfild?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Džonom Garfildom.

ISLEDNIK: Sećate li se da je Džon Garfild ikada *održao* govor na nekom sastanku Komunističke partije?

PARKS: Ne sećam se nijedne takve prilike.

ISLEDNIK: Mark Lorens, je li on bio član te grupe?

PARKS: Mislim da jeste.

MANDEL: Mogu li da predložim Savetu, u pogledu osećanja svedoka – ne požurujem vas, ali sve ovo je pomalo neprijatno – pitam se da li bismo mogli da nastavimo malo brže, tako da se svedok ne muči mnogo?

ISLEDNIK: Želim da svedok bude precizan. Neću da ga požurujem u tako važnim stvarima.

MANDEL: Ja samo pokušavam da budem obziran prema njegovim osećanjima, jer čineći ovako nešto...

ISLEDNIK: Pitao sam vas jutros o Karen Morli. Da li je ona bila član Komunističke partije?

PARKS: Jeste.

ISLEDNIK: Je li bila baš u ovoj grupi?

PARKS: Jeste.

ISLEDNIK: Da li su se održavala predavanja u kojima bi učestvovao i neko izvan vaše grupe?

PARKS: Sećam se govora Džona Hauarda Losona.

ISLEDNIK: Roberta Rosena? Da li je on bio član ove grupe?

PARKS: Ne. Tog gospodina se ne sećam.

ISLEDNIK: Sterling Hejden?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Sterlingom Hejdenom.

ISLEDNIK: Vil Gir?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Vilom Girom.

ISLEDNIK: Lajonel Stender?

PARKS: Njega sam upoznao. Ne sećam se sastanka sa njim.

ISLEDNIK: Endi Devajn?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Endijem Devajnom.

ISLEDNIK: Edvard Džej Robinson?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Edvardom Džejom Robinsonom.

ISLEDNIK: Madlen Kerol?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Madlen Kerol.

ISLEDNIK: Gregori Pek?

PARKS: Ne mogu da se setim sastanka sa Gregorijem Pekom.

ISLEDNIK: Hemfri Bogart?

PARKS: Ne sećam se sastanka sa Hemfrijem Bogartom.

ČK 1: Mislim da vas može utešiti činjenica da su pomenuti ljudi već pozvani na sud. Ako se oni i pojave ovde, to neće biti rezultat vašeg svedočenja.

PARKS: To nije nikakva uteha.

ISLEDNIK: Da li se sećate još nečijeg imena?

PARKS: Ne sećam se više nikoga.

ISLEDNIK: To je sve, gospodine predsedavajući.

Pauza.

ČK 2: Želeo bih da kažem, gospodine predsedavajući, da je svedočenje gospodina Parksa svakako bilo osvežavajuće.

19. septembra 1951. godine, Predsedavajući je izjavio:

Ne bi trebalo ispoljavati nikakav prezir prema osobama koje su napravile grešku, a onda pokušale da je isprave. Kada to ne bi bilo tako, izneverili bismo dolazak Isusa Hrista na ovaj svet, koji je došao s namerom da učini mogućim oprostenje pokajnicima.

Holivudski režiser Frenk Tatl svedočio je:

Postoji tradicionalna antipatija Amerikanaca prema cinkarošima, a ja sam cinkaroš. Agresori su nemilosrdni, i smatram da je apsolutno neophodno da i Amerikanci budu nemilosrdni.

Holivudski režiser Robert Rosen svedočio je:

Ne osećam da sam cinkaroš ili potkazivač. To je suviše romantično, poput dečje igre policajaca i lopova... Mislim da nijedan pojedinac ne sme da se prepusti luksuzu individualne moralnosti ili da je suprotstavi sigurnosti i bezbednosti ove nacije.

Scenarista Nikola Bela rekao je Komitetu:

Ja skrušeno želim da se izvinim za ozbiljnu grešku koju sam počinio, i molim vas da mi oprostite. Ako mi dozvolite, mislim da bih želeo da svedočim pred ovim Komitetom.

I svedočio je.

10. aprila 1951. Sterling Hejden se pojavio pred Komitetom.

ISLEDNIK: Posle vašeg povratka u Holivud, 1946. godine, da li ste se pridružili nekoj organizaciji?

HEJDEN: Pridružio sam se Komunističkoj partiji.

ISLEDNIK: Pridružili ste se Komunističkoj partiji?

HEJDEN: Da.

ISLEDNIK: Vi ste islednicima ovog Komiteta dali spisak osoba, je li to tačno?

HEJDEN: Dao sam.

ISLEDNIK: Da li se u tom spisku nalazi neko koga možete da identifikujete kao člana Komunističke partije?

HEJDEN: Ne bih oklevao da kažem – Karen Morli.

ISLEDNIK: Da li se Karen Morli sastajala s vama?

HEJDEN: Jeste.

ISLEDNIK: Gde su se ti sastanci održavali?

HEJDEN: Neki u njenoj kući, a neki u kući koja je pripadala Morisu Karnovskom.

ISLEDNIK: Jeste li preduzeli neku drugu akciju na osnovu koje bi se videla vaša volja da prekinete s Komunističkom partijom, kao što tvrdite?

HEJDEN: Mesec dana posle okupacije Južne Koreje moj zastupnik je poslao pismo Edgaru Dž. Huveru, u kome...

ISLEDNIK: Ne bi bilo loše da pročitate to pismo.

HEJDEN (*čita*): Dragi gospodine, u junu 1946. godine, u trenutku emocionalne pometenosti, jedan mlad čovek postao je član Komunističke partije. U novembru je shvatio da je napravio grešku i istupio je iz članstva. Otada, naš klijent nikada nije imao nikakvih veza sa Komunističkom partijom. On je američki građanin, rođen u ovoj zemlji, s istaknutom ratnom prošlošću. Samostalno se prijavio u mornaricu i završio u činu kapetana. Dobio je odlikovanje Srebrne zvezde. Posle Koreje, naš klijent je smatrao da će možda doći vreme kada će njegove usluge biti korisne Sjedinjenim Američkim Državama. On je zabrinut zbog činjenice da bi njegovo kratko članstvo u Komunističkoj partiji moglo prevagnuti nad korisnošću njegovih usluga. Oženjen je i ima malu decu. Ako njegove usluge nisu potrebne Sjedinjenim Američkim Državama, okolnosti će možda zahtevati da on odgovori, u vezi sa običnim zaposlenjem, na pitanje: “Da li ste sada, i da li ste ikada bili, komunista?” Naš klijent može da odgovori da sada nije član Komunističke partije. Ali ne može odgovoriti na ostatak pitanja a da ne slaže, jer, ako kaže istinu, naći će se u situaciji da ne može zaraditi za život. Pravda podrazumeva neko rešenje kojim jedna greška ne bi trebalo da dovede do toga da (a) Sjedinjene Američke Države budu sprečene da iskoriste svedočenje našeg klijenta, i (b) da našeg klijenta spreči da zarađuje za život. On je voljan da se podvrgne ispitivanju FBI-ja. Svrha ovoga jeste da se našem klijentu dozvoli da, ukoliko se ovo pitanje postavi, odgovori: “Molim vas, raspitajte se kod FBI-ja.” FBI bi onda mogao da mogućeg poslodavca obavesti da ne postoji razlog zbog kojeg naš klijent ne bi dobio posao.

ISLEDNIK: Da li vam je stigao odgovor?

HEJDEN: Jeste. (*Čita*): Dragi gospodine, obratite se gospodinu R. B. Hudu, specijalnom agentu koji je zaposlen u našem predstavništvu u Los Anđelesu. Najiskrenije, vaš Edgar Dž. Huver.

ISLEDNIK: Da li ste uradili kao što je naloženo?

HEJDEN: Jesam.

ISLEDNIK: Imate li još nešto da dodate, gospodine Hejdene?

HEJDEN: Želeo bih da kažem da cenim veoma mnogo, veoma, *veoma* mnogo, ovu priliku da se ovde danas pojavim. Mislim da postoji dužnost koju treba obaviti, ne samo na širem planu – u odnosu na ovu zemlju nego i u odnosu na one koji se nalaze u sličnoj situaciji kao što je moja. Čuo sam da postoje stotine hiljada bivših komunista koji ne znaju šta da rade povodom toga. Predlog koji je dao predsedavajući ovog Komiteta, da ljudi dođu ovamo i govore, krajnje je dobar i konstruktivan. Moje pojavljivanje pred ovim Komitetom može da posluži u veoma korisne svrhe!

Dvanaest godina kasnije, Sterling Hejden je promenio mišljenje:

Bio sam drukara, cinkaroš, i ljudi koje sam potkazao – neki od njih veoma bliski prijatelji – bili su na crnim listama, lišeni mogućnosti da zarađuju za život.

Njega je nagovorio da navede sva ta imena jedan psihijatar kome se, u svojoj knjizi *Lutalica*, obratio ovako:

Da nije bilo tebe, ne bih postao cinkaroš za Edgara Dž. Huvera! Mislim da ne možeš ni da pojmiš kakav prezir osećam prema sebi od dana kada sam to učinio. Jebiga! A i ti se jebi!

25. aprila 1951. Edvard Dmitrik je po drugi put došao pred Komitet.

DMITRIK: Situacija se promenila.

ISLEDNIK: Šta time hoćete da kažete?

DMITRIK: Pre 1947. godine nikada nisam čuo da je iko rekao da bi odbio da se bori za ovu zemlju u ratu protiv Sovjetskog Saveza. Onda sam video članke u kojima su članovi Partije zauzeli takav stav: mislim da je Pol Robson jedan od njih. Ja sam, zajedno s drugima, potpisao Stokholmsku peticiju za mir. Nadao sam se da su oni bili iskreni. Korejski rat naveo me je da shvatim da nisu. Severna Koreja ne bi napala Južnu Koreju da nije imala podršku veoma jakih sila. Te sile su Kina i Rusija. Tada sam shvatio da postoji opasnost od komunizma i da je Komunistička partija u ovoj zemlji deo te opasnosti. Sledeća stvar bili su špijunski procesi, slučajevi His, Koplona i Rozenberga i slučaj Klausea Fušera. To je izdaja.

ISLEDNIK: Bilo bi dobro kada biste objasnili koji je bio pravi cilj Komunističke partije u Holivudu.

DMITRIK: Imali su tri cilja: da skupe novac, da steknu ugled i da kontrolišu sadržaje filmova. Jedini način kojim su mogli da kontrolišu sadržaje filmova bio je da zavladaju udruženjima i sindikatima.

ISLEDNIK: Kojim udruženjima?

DMITRIK: Jedno vreme komunisti su bili uspešni u kontrolisanju Udruženja filmskih scenarista. Nisu bili uspešni u Udruženju filmskih režisera.

ISLEDNIK: Koliko je tada bilo ljudi u Udruženju filmskih scenarista?

DMITRIK: Dvesta trideset.

ISLEDNIK: A da li je, od tog broja, bilo i nekoliko komunista?

DMITRIK: Sedmorica.

ISLEDNIK: Hoćete li nam reći njihova imena?

DMITRIK: Frenk Tatl, Herbert Biberman, Džek Beri, to je Beri koji živi na Kings roudu, Bernard Vorhaus, Žil Dasin, ja...

ISLEDNIK: Zatim ste premešteni u drugu grupu?

DMITRIK: Specijalnu grupu: Džon Hauard Loson, Adrijan Skot, Frensis Faragoh, njegova žena Elizabet, i ja.

Pauza.

ISLEDNIK: Gospodine Dmitrik, razumeo sam da ste mnogo naučili o komunizmu druženjem sa "Holivudskom desetoricom"?

DMITRIK: Pa da, trebalo je obezbediti novac, pripremiti svečane priredbe, večere, takve stvari. Smišljani su govori. Ja lično sam smislio nekoliko. Ali nisam mogao da radim u Holivudu: bili smo otpušteni, mi koji smo bili pod ugovorom, nas petorica od desetorice. Otišao sam u Englesku i vratio se kada je postalo očigledno da će naš slučaj doći do Vrhovnog suda, i kada se postavilo pitanje da li ćemo ići u zatvor ili ne. Imali smo strahovito mnogo sastanaka Desetorice. U mom odsustvu došlo je do promene. Grupa je u potpunosti počela da sledi partijsku liniju.

ISLEDNIK: Kada ste se povukli iz Partije?

DMITRIK: U jesen 1945. godine. Međutim, predavao sam u Centru do 1947. Bio sam član "Holivudske desetorice". Tako da nisam sasvim *prekinuo*. Želim to da objasnim. Kao čovek koji je odlučio da svedoči pred Komitetom 1947. godine, smatrao sam da bi trebalo da ostanem dosledan tom opredeljenju sve dok Vrhovni sud ne odluči da li smo krivi ili ne, i da li treba da idemo u zatvor ili ne. Znao sam da, ako odustanem od borbe, to činim da bih izbegao zatvor, iako sam već bio odlučio, čim je moja presuda bila gotova, da ću dati pismenu izjavu i obelodaniti da sam bio član Partije. Zapravo, tu izjavu sam dao u zatvoru, u vreme kada sam bio veoma uznemiren zbog Korejskog rata.

ISLEDNIK: Sopstvena savest vam je naložila da date tu izjavu?

DMITRIK: Upravo tako. (*Pauza.*) Čuo sam i neka govorkanja. Da mi je MGM ponudio posao i platu od 5.000 dolara nedeljno ako dam takvu pismenu izjavu. Zatim, "pritegli su Dmitrika u zatvoru i *zato* je dao tu izjavu". Nije bilo nikakvog pritiska, niti mi je ikada ponuđeno mito, ili posao – voleo bih da jeste!

ČK 2: Šta bi, po vama, bio krajnji test verodostojnosti svedoka koji tvrdi da je bivši komunista? Prvenstveno volja da navede imena?

DMITRIK: Mislim da je tako. Ja zbog toga sve ovo radim. Znam da se čuju komentari da su ljudi koji ovde govore potkazivači. Uzeo sam rečnik i potražio tu reč. Potkazivač je čovek koji daje informacije o prijateljima koji su umešani u neku kriminalnu aktivnost. Upotrebljavajući tu reč, komunisti priznaju da su umešani u kriminalnu aktivnost!

PRESEDAVAJUĆI: Dopustite mi, gospodine Dmitrik, da vam bar uputim izraz zahvalnosti za obaveštenja koja ste dali milionima Amerikanaca koji nemaju ni najbleđu predstavu o tome za šta se komunistički pokret zalaže!

13. jula 1951. godine, Holivudski život doneo je naslov: “Dora Šari i Dašijel Hamet, komunističke veze.”

Malo ranije iste godine, taj časopis objavio je i ovaj naslov: “Džon Garfild, Lena Horn, Džudi Holidej, Hoze Ferer, Hauard Daf i Orson Vels podržavaju komunističku partiju.”

U svedočenju pred Komitetom za antiameričku delatnost, Džon Garfild je rekao da bi Komunističku partiju trebalo staviti van zakona, tako da bi ljudi poput njega bili zaštićeni. Hozea Ferera, koji je tvrdio da je slavio Prvi maj a da nije znao šta se Prvim majom proslavlja, i da je pomagao pri izboru komunističkog člana saveta Bena Dejvisa, a da nije znao da je Dejvis u Partiji, Komitet je 22. maja 1951. naveo na neke zaključke.

ISLEDNIK: Možete li nešto da nam kažete, gospodine Ferer, o komunističkim organizacijama u vašoj profesiji?

FERER: Krajnje je važno da se nastojanjima ovog Komiteta, koji je spreman da brzo informiše svakog člana naše profesije koji želi da bude informisan, dâ maksimalan publicitet! Najbolje je kad se ovakve stvari iznesu u javnost!

ČK 1: To je upravo ono što ovaj Komitet radi već godinama, a vi ste to shvatili tek nedavno!

ČK 2: Gospodine Ferer, šta bi ovaj Komitet trebalo da preduzme ne bi li objasnio da je 1. maj međunarodni komunistički praznik?

FERER: Mislim da to više nije neophodno.

ČK 2: Kakav bi stav, onda, trebalo da zauzmemo kada se radi o glumcima, u slučajevima kada oni podržavaju komunističke kandidate za javne položaje?

FERER: Svi smo mi mnogo naučili poslednjih meseci, gospodine. Ja svakako jesam. Ako se takav problem ikada pojavi preda mnom, zaista ću savetovati ljudima da sarađuju, reći ću im da ovaj Komitet postoji i da mogu...

ČK 1: Zašto čekati da se taj problem pojavi? Zašto odmah ne početi?

FERER: Gospodine Kerni, ako mi vi kažete kako, ja ću to rado učiniti. Hoću. Samo mi pokažite kako!

ČK 2: Treba li da razumem, gospodine Ferer, da se vi zauzimate za stavljanje Komunističke partije van zakona?

FERER: Da, gospodine, tačno! Bez sumnje! Nedvosmisleno!

ČK 2: Možete li odrediti razlog *zašto* bi trebalo da bude stavljena van zakona?

FERER: Zbog toga što sam sada ubeđen, a u to sam se nedvosmisleno uverio kroz razgovore, istragu i preispitivanje koje sam poduzeo, zbog poziva na sud i mog pojavljivanja ovde, da je Komunistička partija Amerike, bez sumnje, instrument strane vlade, da su njeni ciljevi ciljevi strane vlade, i nemaju ništa zajedničko s našim načinom života i našim blagostanjem. Sama činjenica da je nešto antiameričko, čini mi se *ipso facto* ilegalnom!

Pri kraju 1951. godine Ronald Regan je proglasio pobjedu:

Mnogo godina su Crveni agitatori i njihovi doušnici upravljali svoje velike pištolje na Holivud. Pretili su da će mi baciti otrov u lice, a to isto su pretili još nekim zvezdama, tako da se više nikada ne pojavimo na platnu. Neko vreme nosio sam i pištolj. Policajac je živeo u mojoj kući da bi mi čuvao decu. Ali to je bilo pre više od pet godina. Ti dani su zauvek prošli!

Nepune dve godine kasnije, 15. jula 1953, Lari Parks poslao je Komitetu pismo:

Kada sam ponovo pročitao svoje svedočenje, shvatio sam se da ono neprikladno odražava moj stav. Neke od izjava mogu se objasniti činjenicom da sam bio pod pritiskom kao prvi svedok iz Holivuda koji je sarađivao. Pošto sam razmislio, uvideo sam da nisam na odgovarajući način izrazio svoja shvatanja. Kada bih danas svedočio, ne bih rekao, kao što sam to učinio 1951. godine, da je dati takvu izjavu isto što i valjati se u blatu. Shvatio bih da će takva saradnja pomoći čitavoj stvari. Liberali moraju da se suoče s komunizmom sa istom revnošću kao u slučaju nacizma. Komunisti treba da budu otkriveni. Pomoći vašem Komitetu obaveštenjima o Komunističkoj partiji dužnost je svih onih koji poseduju takva obaveštenja. Ja u potpunosti podržavam ciljeve Komiteta za antiameričku delatnost.

Godine 1952. Paramaunt je otkupio prava na film *Momci i lutke*, koji je već bio hit na Brodveju. Već je bilo plaćeno 75.000 dolara – kada se otkrilo da jedan od autora filma, Ejb Barouz, ima prošlost.

ISLEDNIK: Gospodine Barouze, pojavili ste se na izvršnoj sednici 1951. godine. Vaše svedočenje bilo je *nejasno* u pogledu ličnosti koje su bile članovi Komunističke partije. Istraga je nastavljena. Svedok, gospodin Oven Vinson, pojavio se pred ovim Komitetom 1952. godine i rekao: “Ejb Barouz je prisustvovao sastancima Komunističke partije kojima sam ja prisustvovao, da, gospodine.” Pošto ste saznali za ovo svedočenje, čuli smo da ste želeli da se pojavite pred Komitetom.

BAROUZ: Želeo sam da se vratim i da razgovaram s vama, ljudi, jer zaista hoću sve da izvedem na čistinu. To što se sumnja u moj amerikanizam je veoma bolno za mene, ne samo u ekonomskom smislu već bolno za čoveka koji voli svoju zemlju, svoj dom, svoje sunarodnike. Ne verujem da sam ikada tražio da se učlanim u Partiju, mada mi je rečeno da je neko video moju člansku kartu, u šta ne verujem. Ako neko svedoči da je mislio da sam ja bio komunista, pretpostavljam da govori istinu, onako kako je on vidi. Međutim, srećan sam što zbog nekakvog svog tvrdoglavog ponosa možda i nisam načinio krajnji korak.

ISLEDNIK: Šta shvatate pod “krajnjim korakom”?

BAROUZ: Mislim na pravu proceduru, na ritual kroz koji se prolazi pre nego što postanete član.

ČK 1: Da li ste prisustvovali sastancima komunističke grupe?

BAROUZ: Godine 1943. upoznao sam momka koji se zvao Semjuel Silen. Upoznali smo se negde u unutrašnjosti zemlje, ne znam ni ja gde, i počeli da pričamo o knjigama. Predstavio me je Džou Nortu, jednom od urednika *Novih masa*, i još jednom momku koji se zvao Džon Stjuart, mislim da se tako zvao, i oni bi tako sedeli sa mnom i svašta mi pričali. Jednom prilikom su mi rekli: “Trebalo bi da budeš mnogo bliži našem pokretu.” Nekih nedelju dana pošto sam stigao u Kaliforniju, pozvao me je Albert Malc i rekao: “Semjuel Silen mi je rekao da stupim u vezu s vama”. Došao je sa svojom ženom, posetili su me u mojoj kući.

ČK 2: Da li je Semjuel Silen bio član Komunističke partije?

BAROUZ: Pa, gospodine, on je bio književni urednik *Novih masa*.

ČK 2: A Džo Nort, znate li da je *on* bio član?

BAROUZ: On je katkad govorio: “Mi, komunisti.” (*Pauza.*) Jednom su me pozvali na predavanje pod pokroviteljstvom Komunističke partije, gde je Erl Brauder polemisao sa Džordžom Sokolskim! Svakakvih je okupljanja bilo u tim danima! Pa to je bila 1943. godina! Mnogo publike, i tako to.

ČK 2: A Džon Stjuart? Znate li za njega da je član Komunističke partije?

BAROUZ: Pa, on je napisao knjigu s tipom koji je imao običaj da u Holivudu drži predavanja o marksističkom pristupu istoriji, ili nešto slično. Sve se to zvalo tako nekako. Tip po imenu Brus Minton.

ČK 2: Znete li da li je Brus Minton upotrebljavao i neko drugo ime?

BAROUZ: Njegovo pravo ime bilo je, čini mi se, Ričard Branstin.

ČK 2: Koliko dobro ga poznajete?

BAROUZ: Bio sam nekoliko puta kod njega. Njegova žena je bila Rut Makeni. U to vreme svuda sam bio pozivan. Bio sam na više zabava nego iko. U *Setrdej ivning postu* objavljen je jedan članak o meni i o činjenici da sam bio na zabavama širom Holivuda. Malo sam i preterao. Suviše sam odlazio na te zabave, a kada sam počeo da dobijam pozive i od ljudi koje nisam poznavao, prestao sam da idem. Znete, ljudi bi samo rekli: “Dođi na zabavu”, i ja bih dolazio i bio sa raznim tipovima, desničarima, levičarima, umerenjacija. Nikada nisam odbio poziv da sednem za klavir i zasviram. Svirao sam razne pesme!

ČK 2: A sada, kada je reč o tim studijskim grupama, da li ste i vi proučavali komunizam?

BAROUZ: To je bilo zato da bismo usmerili ljude u pravcu onoga što se nazivalo marksistički prilaz šou-biznisu. Stalno su se prepirali povodom uloge pisca. Ako se sećate, došlo je do velike polemike, koju je započeo Albert Malc, mislim da je to bio on, kada je rekao da je umetnost oružje, a oni su rekli da umetnost nije oružje. Zapravo, pre će biti da je on rekao da umetnost *nije* oružje, a oni su rekli da *jeste*. Ponekad sam i ja diskutovao. Ali ja sam satiričar, i jedna od mojih najpoznatijih satira upravo je na račun jednog dokumentarnog radio-programa koji je bio veoma popularan kod tadašnjih levo orijentisanih pisaca. Postojala je sklonost da se prave takvi pompezni radio-programi, gde su svi govorili preglasno i navodili Tomasa Džefersona i Abrahama Linkolna. Tako da sam na račun toga komponovao jednu stvar za klavir. I kada sam je prvi put izveo, a bila je, pretpostavljam, prisutna i gomila levičara, u sobi je zavladao tajac; onda mi je jedan tip prišao i rekao: “Pa nije ti ovo baš pametno, Ejbe, to što radiš.” Rekao sam: “Zašto?”, a on je rekao: “Pa zato što mislim da ti nije pametno.” Ti tipovi nisu imali smisla za šalu na sopstveni račun. To je jedan od razloga što mi nisu mnogo verovali.

ČK 2: Da li se sećate neke od tih studijskih grupa?

BAROUZ: Jednu od njih vodio je Brus Minton. Zvali su je studijska grupa, ali je samo on govorio. Bio je uvučen u krajnje protivurečnu polemiku sa Džonom Hauardom Losonom u pogledu toga kako bi trebalo tumačiti istoriju. Nisam kapirao ni jednog ni drugog. To je bila jedna grupa. Onda je tu bila knjiga koja se zvala *Književnost i umetnost*, od Marksa i Engelsa, ili tako nešto. I grupa se okupljala da o tome diskutuje. Dosta tih ljudi bilo mi je nepoznato, i kada sam video spisak sa imenima onih

koji su, po Ovenu Vinsonu, činili grupu kojoj sam ja, navodno, pripadao, video sam da poznajem, možda, samo dvojicu.

ČK 2: Gospodine Barouze, vi ste prilično inteligentan čovek. Zar niste mogli da shvatite, na osnovu promena njihovih direktiva, da ste zapravo proučavali marksistički komunizam?

BAROUZ: Oh, to mi je bilo jasno.

ČK 2: I pošto ste bili zainteresovani za marksistički komunizam, zar ne mislite da je razumljivo pretpostaviti da ste bili član Komunističke partije?

BAROUZ: Te studijske grupe koje sam pomenuo održavane su '45. godine, a tada se o marksističkom komunizmu nije znalo ono što se danas zna. Tada se raspravljalo o ulozi pisca u ratu, o uspostavljanju jedinstva, o tome kako pisac treba da se odnosi prema manjinama i ratnim naporima, o tome da ne bi trebalo da se sprda sa racionisanjem u snabdevanju benzinom, i takve stvari. Kada je partija ponovo počela da se bavi revolucionarnim temama, prestao sam da posećujem te studijske grupe.

ČK 2: Ali vi shvatate, zar ne, da ste zbog toga što ste se pridružili tim studijskim grupama, verovatno uzeti u obzir za učlanjenje u Komunističku partiju?

BAROUZ: Pa, zbog mojih dela, mog humora, moje satire, nije mi se mnogo verovalo. Nazvali su me "snobom" jer sam pisao satire na račun folk pesama u vreme kada je Komunistička partija veoma nežno privijala na grudi folk pesme.

PREDSEDAVAJUĆI: U periodu od 1943. do 1945. godine, koliki je bio vaš godišnji prihod?

BAROUZ: Godine 1943. oko 40.000 dolara, 1944. oko 50.000 dolara, 1945. preko 50.000 dolara.

PREDSEDAVAJUĆI: Možete li da navedete organizacije kojima ste davali novčane priloge?

BAROUZ: Nezavisni holivudski građanski komitet. Jednom sam dao novac i fondu "Svet ljudi".

ISLEDNIK: I *Novim masama*?

BAROUZ: Da, gospodine.

PREDSEDAVAJUĆI: U redu, onda, izričito, da li ste plaćali članarinu Komunističkoj partiji?

BAROUZ: Koliko mi je poznato, gospodine, nisam.

PREDSEDAVAJUĆI: Izričito, da li je ikada od vas zahtevano da plaćate partijsku članarinu?

BAROUZ: Koliko mi je poznato, gospodine, nije.

PREDSEDAVAJUĆI: Pitam izričito, da li ste ikada odbili da platite članarinu jer niste pri sebi imali novac?

BAROUZ: Pa, izričito, ne, gospodine, jer to ne liči na mene.

PRESEDAVAJUĆI: Ja ne pitam da li to liči na vas ili ne. Jeste li ili niste?

BAROUZ: Nisam, gospodine.

PRESEDAVAJUĆI: Da li ste ikada dali ikakav novac, u bilo kakve svrhe, Ovenu Vinsonu?

BAROUZ: Možda i jesam, gospodine.

PRESEDAVAJUĆI: Pa znate li, jeste ili niste?

BAROUZ: Ne bih mogao da odgovorim sa sigurnošću, gospodine.

PRESEDAVAJUĆI: A sada, pitam izričito, kada je on rekao da ste mu dali novac za partijsku članarinu, je li govorio istinu?

BAROUZ: Možda je mislio da govori istinu.

PRESEDAVAJUĆI: Nisam vas to pitao.

BAROUZ: Veoma mi je teško da o tome nešto kažem, jer...

PRESEDAVAJUĆI: Da li ste Vinsonu platili partijsku članarinu, kao što se on zakleo pred ovim Komitetom?

BAROUZ: Ne, gospodine, koliko mi je poznato, nisam.

Pauza.

ISLEDNIK: Gospodin Vinson nam je rekao da je bio član te grupe pisaca za radio i naveo je i ostale ličnosti. Izjavili ste da ste znali dvoje od njih. Ko su bili to dvoje?

BAROUZ: Sem Mur i Džordžija Bakus.

ISLEDNIK: Da li ste vodili ikakav razgovor sa Semom Murom povodom ovog svedočenja?

BAROUZ: Da, gospodine. Dobio sam sudski poziv, sastao se sa svojim advokatom, i dogovorili smo se da zatražimo hitno saslušanje u Vašingtonu, mnogo ranije od datuma kada smo pozvani. Sem me je pozvao telefonom – nismo se videli nekoliko godina – i rekao da bi želeo da se vidimo. Našli smo se u *Murovom restoranu* baš prekoputa Pozorišta u 48. ulici, gde sam ja imao probe. Sem je rekao: “Čuo sam da si dobio sudski poziv.” Rekao sam: “Aha”, a on je rekao: “I ja sam dobio.” Nisam to znao. Nije pisalo na mom pozivu. Rekao je: “I, šta ćeš da uradiš povodom toga?” Odgovorio sam: “Pa, to je moja stvar.” On je rekao: “Znaš, jedino je ispravno da se pozoveš na Peti amandman.” Rekao sam: “Seme, ne slažem se s tobom, ali ne želim da se raspravljamo.” U restoranu je postalo napeto i ja sam ustao. Zapravo, bili smo naručili kafu, i nisam je popio. Platilo sam račun i otišao na probu, a on je takođe otišao, i otada se nismo videli.

PRESEDAVAJUĆI: Zašto bi on od vas tražio da se pozovete na Peti amandman?

BAROUZ: Njegova teorija je bila da svi treba da se drže zajedno.

PREDSEDAVAJUĆI: Svi?

BAROUZ: Svi!

ISLEDNIK: Da li je Džordžija Bakus bila član Komunističke partije?

BAROUZ: Pretpostavljam da jeste. Ona je bila veoma žestoka u svemu.

ISLEDNIK: Da li se sećate sastanaka na kojima je ona bila prisutna?

BAROUZ: Da, Džordžija je bila prisutna na svakom.

ISLEDNIK: Ko je bio predsedavajući?

BAROUZ: Ne sećam se.

ISLEDNIK: Da li ste poznavali Hjuja Aleksandra?

BAROUZ: Pomalo.

ISLEDNIK: Je li on bio predsedavajući?

BAROUZ: On nije bio takav tip. Veoma miran momak. Mislim da je bio oženjen Džordžijom Bakus. Bio je oženjen nekim.

ČK 2: Gospodine Barouze, da li ste ikada potpisali molbu za prijem u Komunističku partiju?

BAROUZ: Koliko se sećam, gospodine, nisam. Mislim da bih se setio.

ČK 2: A da li ste isto tako sigurni da se nikada niste potpisali na članskoj karti?

BAROUZ: Da, gospodine. Kao što sam rekao, neko mi je kazao da su videli člansku kartu s mojim imenom. Ne znam kako bi iko mogao da ima člansku kartu koju sam ja potpisao.

PREDSEDAVAJUĆI: Potpisujete li vi nešto a da ne znate šta potpisujete?

BAROUZ: Ne, gospodine.

PREDSEDAVAJUĆI: Vi čitate ono što potpisujete?

BAROUZ: Da, gospodine.

PREDSEDAVAJUĆI: Pa kako onda niste sigurni da li ste potpisali?

BAROUZ: Nije da nisam siguran...

PREDSEDAVAJUĆI: Sada kažete, izričito, da niste potpisali?

BAROUZ: Koliko se sećam, nikada nisam potpisao nešto slično.

PREDSEDAVAJUĆI: To je još uvek neodređeno. Recite nam, jeste li potpisali?

BAROUZ: Nisam, gospodine.

PREDSEDAVAJUĆI: Niste to učinili?

BAROUZ: Ne sećam se da sam to ikada učinio.

PREDSEDAVAJUĆI: Pita sam, *jeste* li to učinili?

BAROUZ: Pa, znate, gospodine...

PRESEDAVAJUĆI: Želite li da ostavite Komitet u sumnji?

BAROUZ: Ne, gospodine.

PRESEDAVAJUĆI: Dakle, jeste li?

BAROUZ: Nisam.

PRESEDAVAJUĆI: Nastavite, gospodine Tavenere.

Pauza.

ISLEDNIK: Kada su se održavale te diskusije povodom literature?

BAROUZ: Neko bi rekao: “Naša grupa se okuplja zbog diskusije u ponedjeljak uveče”, ili tako nešto.

ISLEDNIK: U čijoj kući su ti sastanci održavani?

BAROUZ: Mnogi su održavani u kućama koje baš i nisu ličile na kuće. Izgledalo je da su to kuće, ali ne i da je neko tu stanovao. Bile su oskudno nameštene. Sećam se jedne na Bulevaru Kresent Hajts, ili tu negde. Izgledalo je da tu niko ne živi. Sećam se Vinsonove kuće, jer je on donosio stolice. Pretpostavlja se da to radi domaćin.

ISLEDNIK: Da li ste poznavali Elizabet Glen?

BAROUZ: Jesam. Imala je običaj da se muva po dobrotvornim priredbama i značajnim manifestacijama.

ISLEDNIK: Bila je funkcioner Komunističke partije?

BAROUZ: Bila je neobično krupna dama. Mnogi od tih ljudi sa levece dolazili su mi u kuću, i jedne noći nju je doveo Ričard Branstin. Brus Minton.

ISLEDNIK: Koji je bio cilj njene posete?

BAROUZ: Upali su k meni posle nekog skupa u nečijoj kući, gde je svako mogao da svrati na piće. Ili posle nekog mitinga, nisam siguran. Ona je rekla: “Da li ste čitali novu knjigu Alberta Malca?” Malc je upravo bio napisao knjigu *Krst i strela*, mislim da se tako zvala, o ratu u Nemačkoj, i ja sam rekao: “Ne”, a ona je rekla da je to strašno.

ISLEDNIK: Jeste li znali da je ona funkcioner Komunističke partije?

BAROUZ: Pretpostavljao sam da je bila neka zverka.

ISLEDNIK: Da li ste poznavali Elejn Gondu?

BAROUZ: Setio sam je se kada sam pročitao ime Čarlsa Glena, jer su se oni tada zabavljali, ili tako nešto. Imali su običaj da sede zajedno i drže se za ruke.

ISLEDNIK: Pa, posle su se i venčali, zar ne?

BAROUZ: Zaista? Tako se, dakle, romansa završila!

Pauza.

ISLEDNIK: Sreli ste Semjuela Silena u Njujorku. Kada je to bilo?

BAROUZ: Godine 1943. On me je upoznao s ostalim ljudima iz *Novih masa*, i oni su me pozivali u svoje kuće. Rekli su da dugo nisu imali humorističku rubriku. Znae, nije postojalo ništa naročito humoristično u *Novim masama*. Tako da me je Džo Nort pitao da li bih vodio humorističku rubriku. Rekao sam da ne bih.

ISLEDNIK: Zašto?

BAROUZ: Nikada nisam pisao za komunističke novine!

ISLEDNIK: Ali vi ste se družili sa svim tim komunistima. Podržavali ste *Svet ljudi i Nove mase*!

BAROUZ: Nikada u potpunosti.

ISLEDNIK: Ne priznajete da ste bili član Komunističke partije, ali priznajete...

BAROUZ: Dok me je predsedavajući danas ispitivao, odjednom sam jasno sve sagledao. Sinulo mi je kada je rekao: “Zašto je Sem Mur došao kod vas?” Ja se nikada nisam upitao *zašto* je on došao kod mene. Sem Mur je mislio da sam ja u partiji, inače ne bi dolazio.

ISLEDNIK: Sem Mur je s *pravom* smatrao da ste vi u partiji?

BAROUZ: Ljudi s kojima sam se muvao okolo *mogli* su da pomisle da sam u partiji. Moja nemarnost, ili šta je to već bilo, dala im je za pravo da misle da jesam.

ISLEDNIK: Da li ste bili predavač u Narodnom centru za obrazovanje, gospodine Barouze?

BAROUZ: Da, bio sam.

ISLEDNIK: Ko je tražio od vas da to radite?

BAROUZ: Izvršni direktor. Kenet, mislim. Ne znam mu puno ime. Postoji li tamo neki Kenet?

Pauza.

ISLEDNIK: Mogu postojati mnogi ljudi koji se tako zovu.

Pauza.

ISLEDNIK: Da li ste bili povezani s Antifašističkim komitetom za izbeglice?

BAROUZ: Pa, ne znam. Neko bi me pozvao i rekao: “Ejbe, hoćeš li na dobrotvornu priredbu u subotu uveče?” Uradio sam hiljadu takvih stvari. Ali sada obraćam pažnju.

ISLEDNIK: Kada ste počeli da *obraćate* pažnju?

BAROUZ: Odmah posle rata, kada se Komunistička partija suprotstavila jačanju odbrambene moći Amerike. Ja sam regrutovao vojnike i marine, pisao komade, pripremao ih i izvodio za vojsku. Za to sam dobio zahvalnice. Ovde imam i pismo od filadelfijskog kluba *Siromašni Ričard*: “Organizatorima je drago što ste pristali da dođete na svečanu večeru u Klub u čast generala Ajzenhauera, koja će biti održana 17. januara u

hotelu *Belvi-Stratford*.” Sa generalom Ajzenhauerom! Bio sam uzbuđen! Otišao sam na večeru. Moje mišljenje o komunizmu nije se nikada izmenilo. Ja sam tip koji voli da razmišlja bez upliva autoriteta. Mrzim čitav njihov pristup, to da su sva sredstva koja vode cilju dozvoljena.

ČK 2: Jeste li bili svesni da je partijska linija diktirana iz Rusije?

BAROUZ: Jesam, za vreme Pakta, gospodine.

ČK 2: Sve do 21. juna 1951. godine bili ste svesni da politiku stranke diktira Rusija?

BAROUZ: Da.

ČK 2: Posle toga *niste* bili svesni toga?

BAROUZ: Na moje beskrajno žaljenje, ponovo sam se uvalio natrag zbog svih tih izjava o jedinstvu.

ČK 2: Moram da kažem, gospodine Barouze, da ste bili prilično naivni.

BAROUZ: Ja bih rekao da sam bio *glup*. Nikada nisam bio za nasilje. Ne verujem da ljude treba ubijati zbog njihovog sopstvenog dobra. To je besmisleno. Želim da se borim protiv komunizma, da dokažem koliko sve to mrzim! A to najbolje mogu da učinim sopstvenim oružjem. Jedna antikomunistička komedija...

ISLEDNIK: Mi smatramo da je podsmeh vrlo efikasno oružje protiv Komunističke partije!

BAROUZ: Oni to ne mogu da podnesu. Negde sam pročitao da ne vole šale.

PRESEDAVAJUĆI: Postaviću vam sada pitanje: da li ste član Komunističke partije?

BAROUZ: Ne, gospodine.

PRESEDAVAJUĆI: Da li ste ikada bili član Komunističke partije?

BAROUZ: Nikada nisam tražio da budem član. Ako postoji članska karta s mojim imenom, ja o tome ne znam ništa.

PRESEDAVAJUĆI: Odgovorite na pitanje: da li ste ikada bili, ili smatrali sebe, članom Komunističke partije?

BAROUZ: *Smatrano* je da sam komunista.

PRESEDAVAJUĆI: Dakle, vi ste sebe smatrali komunistom?

BAROUZ: U sopstvenom srcu nisam, ali su me smatrali komunistom, i zbog toga sam zapravo ovde.

PRESEDAVAJUĆI: Vi znate da li ste, ili niste bili komunista, zar ne?

BAROUZ: Pa, vidite, gospodine, činio sam mnogo toga zbog čega su mogli da me *nazivaju* komunistom.

PRESEDAVAJUĆI: Da li biste vi *sebe* nazivali komunistom?

BAROUZ: Ne u sopstvenom srcu, gospodine. Ali ja sam došao ovamo da kažem istinu, potpunu istinu i ništa sem istine, i postoji jedan delić istine u izjavi da sam bio komunista. (*Pauza.*) Postoji takođe i delić neistine.

PRESEDAVAJUĆI: Ne shvatam kako možete reći da *sada* niste član Komunističke partije, a ne možete jasno da odredite da li ste to *ikada* bili.

BAROUZ: Muvao sam se sa svim tim tipovima. Ja sam *bio*, družeći se. To ne mogu da poreknem.

PRESEDAVAJUĆI: Pa, ne morate biti komunista zbog druženja s komunistima.

BAROUZ: Oni su *smatrali* da jesam, i ja ne kažem da nisu imali pravo.

PRESEDAVAJUĆI: Hoćete da kažete da ste učestvovali u komunističkim aktivnostima s rezervom u srcu?

BAROUZ: Da, gospodine. To je veoma dobro rečeno.

ČK 2: Posećivali ste sastanke Komunističke partije?

BAROUZ: Sastanke na kojima su komunisti bili prisutni. (*Tišina.*) To su bile loše godine za mene. Lične nevolje. Moji majka i otac su umrli. Morao sam da potražim pomoć psihijatra. Taj čitav period je za mene veoma, veoma bolan.

(*Tišina.*)

PRESEDAVAJUĆI: To su bili sastanci *Komunističke partije*?

BAROUZ: Čini mi se da jesu. Nejasno se sećam. Izvinite ako sam bio suviše nejasan.

Ejb Barouz je bio suviše nejasan za Paramaunt. Kompanija je odmah raskinula ugovor za Momke i lutke. Film je na kraju dovršen kod druge kompanije, ali tek kada se Barouzovim slučajem pozabavio tadašnji američki nezvanični vrhovni sudija, kolumnista Džordž E. Sokolski.

11. aprila 1952. Njujork tajms je objavio plaćeni oglas potpisan sa "Elija Kazan":

Pre sedamnaest i po godina bio sam dvadesetčetvorogodišnji inspicijent i pomalo glumac. Zараđивао sam četrdeset dolara nedeljno, u slučaju kada sam radio. U to vreme gotovo svi mi bili smo na neki način ugroženi depresijom i Hitlerom. Ulice su bile pune nezaposlenih i uzdrmanih ljudi. Pridružio sam se Komunističkoj partiji u leto '34. godine.

ISLEDNIK: Gospodine Kazan, svedočili ste na zatvorenoj sednici 14. januara, je li tako?

KAZAN: Da, tako je.

ISLEDNIK: Tada ste odbili da identifikujete ostale?

KAZAN: Da, uglavnom.

ISLEDNIK: Sada ste zatražili od Komiteta da vam pruži priliku da objasnite učešće ostalih?

KAZAN: Hoću da vam kažem sve. (*Čita sa papira.*) “Bio sam učlanjen u grupu sastavljenu od članova Grupnog pozorišta. Nju su sačinjavali Luis Liveret, Džej Edvard Bromberg, Fibi Brend – kasnije supruga Morisa Karnovskog – ja sam bio taj koji ju je doveo u partiju, zatim Moris Karnovski, Pola Miler – kasnije supruga Lija Strazberga, Kliford Odets, Art Smit, Toni Krejber – on me je zavrbovao u partiju. Čaša se prepunila kada sam bio pozvan na odgovornost zbog svojih grešaka, i to u tipičnom komunističkom maniru. Poziv je došao od jednog funkcionera iz Detroita. Žao mi je što ne mogu da se setim njegovog imena. On je sastavio optužujuću analizu mog ponašanja zbog toga što sam odbio da se složim s partijskim planom za Grupno pozorište, i zatražio da se pokajem. Trebalo je da prođem kroz tipične scene samoponižavanja i izvinjavanja. To je za mene bilo previše. Sve mi je to ličilo na policijsku državu, a to mi se nije sviđalo. Te noći sam raskinuo s njima.” (*Podigne pogled sa papira.*) Sledi lista filmova i pozorišnih predstava koje sam uradio. Džin i Volter Ker, *Pevaj, voljena zemljo*. Pun američke tradicije i duha. *Žice moga Gospoda su lažne*, Pola Vinsenta Kerola. Pokazuje hrabrost velikog broja ljudi, uključujući, prvenstveno, jednog sveštenika. *Viva Zapata* je antikomunistički film: molim vas pogledajte moj članak u *Setrdej rivjuu*, koji sam priložio vašem isledniku. Priložio sam i kopiju ove pismene izjave, koju je zajedno sa mnom potpisao i g. Spiros P. Skuras, predsednik Tventiet senčeri foksa.

ISLEDNIK: Gospodine Kazan, Komitet će vas možda pozvati zbog daljih objašnjenja.

KAZAN: Biće mi drago da učinim sve što smatrate da je neophodno.

PRESEDAVAJUĆI: Samo uz pomoć ljudi kao što ste vi u stanju smo da skrenemo pažnju američkom narodu na komunističku zaveru u cilju dominiranja svetom.

Toni Krejber pozvan je pred Komitet tri godine kasnije. Došao je sa svojim pravnim savetnikom, Leonardom B. Bodinom.

ISLEDNIK: Gospodine Krejber, da li ste bili član organizacije Komunističke partije u okviru Grupnog pozorišta 1934. ili 1935. godine?

KREJBER: Smatram da je ovo pitanje atak na moja prava, i odbijam da odgovorim na osnovu Prvog amandmana i Petog amandmana.

ISLEDNIK: Gospodin Elija Kazan je svedočio da je bio zavrbovan u organizaciju Komunističke partije u okviru Grupnog pozorišta i da ste ga upravo vi zavrbovali.

KREJBER: Je li to onaj Kazan koji je potpisao ugovor od 500.000 dolara dan nakon što je Komitetu dao imena?

ISLEDNIK: Da li bi promenilo činjenice i da jeste?

ČK 4: Hoćete da kažete da se gospodin Kazan lažno zakleo pred ovim Komitetom?

KREJBER: Odbiću da odgovorim na ovo pitanje.

ISLEDNIK: Da li ste vi zavrbovali gospodina Kazana u Komunističku partiju?

KREJBER: Odbijam da odgovorim na osnovu Prvog amandmana i Petog amandmana.

5. maja 1953. godine, Džerom Robins je došao pred Komitet.

PRESEDAVAJUĆI: Razumeo sam da želite da se pogase svetla, gospodine Robinse?

ROBINS: Da.

ISLEDNIK: Bili ste jedno vreme član Komunističke partije, da li je to tačno?

ROBINS: Jeste.

ISLEDNIK: Koliko dugo ste bili član?

ROBINS: Prvi sastanci kojima sam prisustvovao bili su u proleće 1944. godine. Tu, na jednom od prvih sastanaka, postavljeno mi je pitanje na koji način mi je dijalektički materijalizam pomogao da komponujem svoj balet *Bezbriznost*.

Smeh.

ISLEDNIK: Hoćete li reći Komitetu zbog čega je došlo do prekida vašeg odnosa s Komunističkom partijom?

ROBINS: Poslednji sastanak kome sam prisustvovao bio je 1947. godine. Došlo je do sukoba. Svi su počeli da viču i da se svađaju. Odjednom sam shvatio da sam usred haosa jedne neorganizovane i izbezumljene grupe. To je bilo previše. Nije mi bilo jasno šta ja to radim tamo. Nije me zanimalo da im se pridružim.

ISLEDNIK: Ko vas je zavrbovao u Partiju, gospodine Robinse?

ROBINS: Gospodica Leti Stevir.

ISLEDNIK: Hoćete li nam dati imena ostalih članova te grupe?

ROBINS: Lojd Gog. Lajonel Berman.

ISLEDNIK: Jedan član Partije pitao vas je u kojoj je meri dijalektički materijalizam uticao na vas pri komponovanju *Bezbriznosti*?

ROBINS: Da.

ISLEDNIK: Ko je to bio?

ROBINS: Madlen Li.

ISLEDNIK: Možete li da se setite imena ostalih članova?

ROBINS: Eliot Salivan.

ISLEDNIK: Eliot Salivan. Da li znate gde je Eliot Salivan bio zaposlen?

ROBINS: Čini mi se da je bio glumac. (*Pauza.*) Edna Oko. Džerom Čodorov.

ISLEDNIK: Džerom Čodorov?

ROBINS: I Edvard Čodorov.

ISLEDNIK: Edvard Čodorov.

ČK 1: Gospodine Robinse, želim da vam čestitam za ovo što ste učinili! Ovde je bilo dosta onih koji su ljude što su imenovali ostale nazvali “cinkarošima” i “potkazivačima”. Vi, naravno, shvatate, da ćete, pošto ste dobrovoljno izrekli imena komunista, biti stavljeni u istu grupu?

ROBINS: Da, gospodine.

ČK 1: Učinili ste to potpuno svesno?

ROBINS: Učinio sam to po svojoj savesti.

ČK 1: E sada, imam jedno veoma lično pitanje – a ja vas nikada nisam upoznao niti razgovarao sa vama, je li tako?

ROBINS: Da, tako je.

ČK 1: Šta je to u vašoj savesti što je nateralo *vas* – svakako jednog od najuspešnijih ljudi u vašoj profesiji, čoveka koji je dostigao *vrhunac* u svojoj umetnosti – da dođete ovamo i svedočite kao što ste to danas učinili, uprkos činjenici da će vas neki ljudi kritikovati kao “cinkaroša”?

ROBINS: Preispitao sam samoga sebe. Mislim da sam napravio veliku grešku učlanivši se u Komunističku partiju. Osećam da sada činim ono pravo kao Amerikanac.

ČK 1: Još jednom, želim da vam čestitam! Vi se nalazite u sjajnom položaju! Kroz vašu umetnost, vašu muziku, vaš talenat kojim vas je Bog obdario, budite snažni i odlučni u propagiranju amerikanizma nasuprot komunizmu! Dozvolite mi da vam predložim da upotrebite taj veliki talenat, kojim vas je Bog obdario, tako što ćete uneti u svoj balet, na neki način – da nekako stavite u muziku – tu zamisao!

ROBINS: Gospodine, sva moja dela su oduševljeno prihvaćena naročito zbog svojih američkih osobina.

ČK 1: Ali dopustite mi da vas zamolim da stavite još više toga u svoja dela!

PREDSEDAVAJUĆI: Gospodine Robins, obavili ste patriotsku dužnost prema Komitetu. Senat i američki narod su vam veoma zahvalni.

Eliot Salivan je pozvan pred Komitet dve godine kasnije. Pojavio se sa svojim pravnim savetnikom, Bela Abzigom.

ISLEDNIK: Gospodin Martin Berkli je opisao jedan sastanak Komunističke partije kojem je, po njegovim rečima, prisustvovao i Eliot Salivan. Gospodine Salivane, poznajete li Martina Berklija?

SALIVAN: Ovaj Komitet nema pravo da me pita o mojim poznanstvima. Što se tiče dugačkog, zamornog spiska ljudi koji su prodali svoju čast i dostojanstvo za tanjir supe, za posao, ili za filmski ugovor, verujem da će o tome prosuđivati pošteni ljudi u ovoj zemlji.

ISLEDNIK: Poznajete li Džeroma Robinsa?

SALIVAN: Poznajem ga. Nekada sam ga poznao. Upravo tako – nekada sam ga poznao.

ISLEDNIK: Kada ste prestali da ga poznajete? Pošto je svedočio pred ovim Komitetom?

SALIVAN: Hoćete li da ponovite pitanje?

ISLEDNIK: Pitao sam da li ste prestali da poznajete Džeroma Robinsa u vreme kada je svedočio pred ovim Komitetom?

SALIVAN: Rekao bih da je to bilo tada. Da.

Martin Berkli je bio scenarista koji je, posle početnog oklevanja, došao pred Komitet i naveo 162 imena.

BERKLI: Svedok koji je saradivao sa vama, Ričard Kolins, pomenuo je moje ime, i ja sam poslao veoma budalast telegram Komitetu. Optužio sam gospodina Kolinsa za lažno svedočenje i rekao da nikada nisam bio član Komunističke partije, što nije bilo istina. Učinio sam to u trenutku panike i bio sam grozna budala.

ISLEDNIK: Posle toga ste odlučili da ćete pomoći ovom Komitetu na svaki mogući način?

BERKLI: Da, gospodine.

ISLEDNIK: Recite Komitetu kakve su bile namere Komunističke partije i kojim metodama je ona očekivala da će ih ostvariti?

BERKLI: Sećam se jednog događaja u kući Lajonela Stendera. Došao je sav uzbuđen. Rekao je: “Boga mu, izvukao sam se.” Rekao sam: “Od čega si se izvukao?” jer – ne želim da ga ponovo karakterišem kao ekscentrika, ali čovek je zaista bio ekscentrik! Rekao je: “Znaš, snimao sam ovaj film, i trebalo je da sačekam lift. Pritisnuo sam dugme, i tu je nastala pauza, a režiser je rekao: ‘Zvižduci nešto i ispuni pauzu’, i tako sam ja odzviždukao četiri tona *Internacionale*.” Eto, to su komunisti bili sposobni da urade!

ISLEDNIK: Recite Komitetu kada i gde je holivudska sekcija Komunističke partije bila organizovana.

BERKLI: Čudesnom slučajnošću, u mojoj kući. Juna 1937. godine. U mojoj kući gore na Beverli Glenu. Bili smo počastvovani pojavom mnogih funkcionera. Atmosfera je bila izvrsna.

ČK 1: Izvrsna?

BERKLI: Sada ne bih rekao da je bila izvrsna!

ISLEDNIK: Dajte nam imena posetilaca koji su bili članovi Komunističke partije.

BERKLI: Pa, pored onih koje sam već pomenuo, tu su bili i Donald Ogden Stjuart, Doroti Parker, njen muž Alen Kembel, moj stari prijatelj Dašijel Hamet, koji je sada u zatvoru u Njujorku zbog svojih aktivnosti, i ona sjajna dramska spisateljica Lilijan Helman.

Pozvana u Vašington u maju 1952. da odgovori na optužbe Martina Berklija, Lilijan Helman je napisala predsedavajućem pismo.

Dragi gospodine Vud,

Ja sam voljna da svedočim pred predstavnicima naše vlade o svom mišljenju i delatnostima, bez obzira na bilo kakav rizik za mene. Ali advokat mi je rekao da ću se, ako budem odgovarala na pitanja o sebi, odreći svog prava prema Petom amandmanu, i mogla bih da zakonski budem primorana da odgovorim na pitanja o drugima. Ako to budem odbila, mogu me zatvoriti zbog nepoštovanja suda. Za laika je to vrlo teško da razume. Ali postoji jedan princip koji ja razumem: Nisam voljna, ni sada ni u budućnosti, da nanosim nevolju ljudima koji su, tokom mog nekadašnjeg druženja s njima, bili potpuno nedužni u vezi sa bilo kojim razgovorom ili bilo kojom akcijom koja bi bila neloyalna i podrivačka. Povrediti nedužne ljude u zamenu da spasem sebe – to je, za mene, nehumano, nepristojno i nepošteno. Ne mogu i neću da uništavam svoju savest da bih udovoljila ovogodišnjoj modi. Odgajana sam u staromodnoj američkoj tradiciji gde su postojala izvesna domaća načela kojima su me naučili: pokušati reći istinu, ne zaklinjati se lažno, ne povrediti bližnje, biti odan svojoj zemlji. Ja poštujem ove ideale hrišćanske časti i pokušavam da ih se pridržavam koliko mogu. Verujem da ćete se složiti sa ovim jednostavnim pravilima ljudske pristojnosti i da od mene nećete očekivati da povredim dobru američku tradiciju koja je njihov izvor. Spremna sam da se odreknem privilegije da ne povredite moju sopstvenu ličnost, i da vam kažem sve što želite da znate o mojim pogledima i delatnostima, ako se vaš Komitet uzdrži od zahteva da navedem ostale ljude.

Iskreno Vaša,
Lilijan Helman

Predsedavajući je obavestio Lilijan Helman da Komitet ne može “da se pogađa sa svedokom povodom toga šta će biti predmet svedočenja”. Lilijan Helman se pozvala na Peti amandman.

Gotovo isto tako informativan kao scenarista Martin Berkli bio je glumac Mark Lorens.

ISLEDNIK: Koliko dugo ste bili član Komunističke partije, gospodine Lorens?

LORENS: Nisam smatrao sebe *članom* u smislu učestvovanja. Ja sam samo malo istraživao i želeo da čujem šta ti ljudi imaju da kažu. Oko 1946. godine napisao sam jedan komad za Glumačku lab...

ISLEDNIK: Kako se zvao taj komad?

LORENS: *Volpone*.

ISLEDNIK: Vas je prevashodno interesovalo da malo istražujete. Šta podrazumevate pod tim?

LORENS: Pa, ja sam znatiželjan tip. Ja sam čovek koji sluša šta drugi govore. Neko mi priđe i kaže: “Slušaj, ovo sasvim dobro zvuči, zašto i ti ne zastupaš to mišljenje?” Na taj način bio bih uvučen. Ja nisam zastupao nikakva mišljenja, ja sam samo slušao tuđa. A to nije bilo dobro po mene. To što sam bio član Komunističke partije moja je velika životna greška. Ali ja nikada nisam glasao za komuniste. Bio sam registrovan kao demokrata. Komunistička partija je veoma destruktivna. Ja neću, kao patriota, da branim nijedan od njenih interesa. To tako snažno osećam! I braniću ovu zemlju u slučaju rata sa Rusijom! Braniću je sopstvenim životom!

ISLEDNIK: Dajte nam imena onih koji su sa vama bili članovi grupe u okviru Glumačke laboratorije.

LORENS: Džej Edvard Bromberg, Karen Morli, Moris Karnovski.

ISLEDNIK: Izjavili ste da vas je Lajonel Stender uveo u Komunističku partiju?

LORENS: Rekao mi je: “Upoznaj ove stvari i imaćeš više uspeha kod žena!” Takav je bio taj tip i tako me je uveo!

6. maja 1953. godine, Lajonel Stender, sa svojim pravnim savetnikom Leonardom Bi Budinom, došao je pred Komitet na sopstveni zahtev povodom optužbi koje su izneli Mark Lorens i Martin Berkli.

STENDER: Gospodine Veld, voleo bih da ugasite svetla i isključite televizijske kamere jer ja sam profesionalni izvođač i na televiziji se pojavljujem jedino zbog zabave ili u dobrotvorne svrhe, a smatram da je ovde reč o nečemu što ne spada ni u jednu od tih kategorija.

PRESEDAVAJUĆI: Mislite da čovek koji je bio ispred kamera ima teškoće prilikom svedočenja?

STENDER: Da. Kada sam pred kamerom, ja sam zabavljač, a ne svedok.

PRESEDAVAJUĆI: Vi ste sada pred vladom Sjedinjenih Američkih Država!

STENDER: Što je jedna veoma ozbiljna stvar, gospodine!

PRESEDAVAJUĆI: Veoma ozbiljna stvar.

STENDER: Da sam ovamo došao kao zabavljač, ne bih imao primedbi, ali...

PRESEDAVAJUĆI: Komitet želi da pruži javnosti sva moguća obaveštenja koja pred njega stižu, a *izgovor* da ste vi zabavljač...

STENDER: To nije *izgovor*, to je činjenica.

PRESEDAVAJUĆI: ... potpuno je irelevantan.

STENDER: Ja *jesam* zabavljač. I sasvim je nešto drugo stati pred kameru po pažljivo razrađenom scenariju i, s druge strane, stati pred kameru kao svedok pred ovim Komitetom.

PRESEDAVAJUĆI: Znae šta, gospodine Stender...

STENDER: Bio bih vam zahvalan kada biste ugasili svetla i isključili kamere.

BUDIN: To je bilo urađeno za ostale svedoke!

PRESEDAVAJUĆI: Zato što ih je to činilo nervoznim i remetilo svedočenje.

STENDER: Pa ni ja jutros nisam potpuno pribran. Glumim u drugom gradu, i uopšte nisam spavao. Nisam mogao da nađem ni sobu u hotelu.

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Stender, dozvolite mi da vas upitam...

STENDER: Bio sam u Filadelfiji, i...

PRESEDAVAJUĆI: Ako isključimo kamere, hoćete li odgovoriti na pitanja koja će vam Savet postaviti?

STENDER: Ja nameravam da saradujem! Zakleo sam se, i verujem u svoju zakletvu!

PRESEDAVAJUĆI: U tom slučaju, molim da se televizijske kamere i kamere filmskih žurnala isključe, a da fotografi brzo naprave nekoliko snimaka i povuku se za vreme dok svedok svedoči.

Pauza dok se to dešava.

ISLEDNIK: Svedok se pojavio pred ovim Komitetom 1940. godine i negirao da je bio član Komunističke partije. Izjavio je da nikada nije imao nameru da to bude. Godine 1951. Mark Lorens je svedočio pred Komitetom i ukazao na ovog svedoka. Sledećeg dana stigao nam je telegram u kojem svedok poriče navode gospodina Lorenza i zahteva mogućnost da se pojavi pred Komitetom.

PRESEDAVAJUĆI: Komitet ovo razmatra već dve godine?

ISLEDNIK: Da.

STENDER: Ja sam pokušao da zakažem *hitno* saslušanje! Poslao sam pismo svakom članu Komiteta! Lično sam otišao u Vašington i obratio se senatoru Kerniju, koji me je uveravao...

ČK 1: Gospodine Stender...

STENDER: ... da ću biti hitno saslušan. To je bilo važno. Samo dobijanje sudskog poziva dovelo je do toga da budem stavljen na crnu listu na radiju, na televiziji i u filmskoj industriji. U isto vreme, tužio sam gospodina Marka Lorensa – koji je lažno svedočio pred ovim Komitetom – Državnom vrhovnom sudu u Njujorku, i sud je utvrdio da on uživa kongresni imunitet. Međutim, ako on...

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Stender, nas ne interesuju nevažne stvari.

STENDER: Nevažne! Kada čovek dođe direktno sa psihijatrije! Ja sam obavestio Komitet da je ovaj psihopata upotrebljen kao svedok protiv mene i da je, po savetu Senata, odleteo u Evropu i da je još uvek begunac iz ovog sudskog slučaja.

ČK 2: Treba li da shvatim, gospodine Stender, da ste ovde da biste odgovorili na “nagradno pitanje”?

STENDER: Odgovoriću na *svako* pitanje! Ja sam se zakleo, a nisam navikao da gazim svoju reč, čak i kada se *ne* zaklinjem.

ISLEDNIK: Gospodine Stender, hoćete li, molim vas, reći Komitetu kada i gde ste rođeni?

STENDER: 11. januara 1908. godine u Njujorku.

ISLEDNIK: Šta ste po profesiji?

STENDER: Moja glavna profesija je gluma. Bio sam i novinski reporter. Bio sam režiser scenskih priredbi za Crveni krst, za Vazdušne snage, za Fondaciju za decu i omladinu “Kivaniš”, za “Velike losose”, “Male losose” i ostale organizacije sa životinjskim imenima. Bio sam producent dveju brodvejskih predstava i pozorišni čovek u poslednjih 26 godina. S povremenim izletima u novinarstvo.

ISLEDNIK: Da li ste se bavili i pisanjem scenarija i glumom?

STENDER: Bio sam filmski glumac. Napisao sam i jedan ili dva scenarija za film.

ISLEDNIK: Koliko dugo ste bili filmski glumac, i gde ste glumili?

STENDER: Pa, moj prvi posao je bio u starim vremenima nemog filma. Bio sam dečji glumac. Radio sam i sa Merion Dejvis u starom Herstovom *Kosmopolitenu*.

ISLEDNIK: Koliko dugo ste ostali u Holivudu?

STENDER: Sve dok nisam razotkrio kriminalnu prošlost sindikalista Brauna i Bjofa, gangstera-ucenjivača, koji su kasnije završili u zatvoru. Zbog toga što sam ih otkrio dve nedelje pre nego što ih je Vestbruk Pegler raskrinkao u novinama, stavljen sam na crnu listu Udruženja filmskih producenata!

ISLEDNIK: Koliko dugo ste se posle toga bavili glumom?

STENDER: Pošto sam u glavnim studijima stavljen na crne liste, radio sam za nezavisne producente...

ISLEDNIK: Približno...

STENDER: ... sve dok Mark Lorens nije pomenuo moje ime, ili bolje rečeno, sve dok Lari Parks nije rekao da me *nije* znao kao komunistu.

ISLEDNIK: Dozvolite mi...

STENDER: To se pojavilo u novinama. Samo zbog toga što se moje ime pojavilo u vezi s ovim Komitetom! To je kao španska inkvizicija!

ISLEDNIK: Dozvolite mi da vas podsetim...

STENDER: Možda nećete biti spaljeni, ali ne možete izbeći da se vratite oprljeni.

ISLEDNIK: Koliko dugo ste radili kao filmski glumac?

STENDER: Od 1935. do 1948. ili 1949. godine, izuzev perioda u Vazдушnim snagama. (*Gleda u papir.*) I dok gledam ovaj papir vidim kako mi Načelnik štaba predaje pisma i fotografije s potpisima koja svedoče o mojim izvanrednim zaslugama u oružanim snagama i mom karakteru!

ISLEDNIK: Kog datuma...

STENDER: Vidim zahvalnice od Crvenog krsta, od Fonda za ratne obveznice, od Ministarstva finansija, i tu je priznanje i od Radio-službe Oružanih snaga: "Dragi gospodine Stender, dozvolite mi da vam izrazim zahvalnost zbog vaših izvanrednih..."

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Stender, ako postoji neko razdoblje u vašoj karijeri zbog koga se ponosite...

STENDER: Ponosim se *čitavom* svojom karijerom.

PRESEDAVAJUĆI: Spevali ste sebi odu i...

STENDER: Da li me Komitet optužuje da sam komunista?

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Stender, hoćete li mi dozvoliti da vam kažem? Hoćete li da se umirite i pustite me da vam kažem zbog čega ste ovde?

STENDER: Da, to bih želeo da čujem!

PRESEDAVAJUĆI: Ovde ste da nam pružite obaveštenja koja će nam omogućiti da nastavimo posao koji nam je poverio Kongres: da proverimo glasine koje se odnose na podrivačke delatnosti u Sjedinjenim Američkim Državama.

STENDER: Pa, ja sam više nego voljan da saradujem...

PRESEDAVAJUĆI: Dobro, samo trenutak.

STENDER: ... jer znam za mnoge podrivačke delatnosti u pozorišnoj umetnosti, a i drugde!

PRESEDAVAJUĆI: Gospodine Stender, Komitet je zainteresovan...

STENDER: Ako ste *zainteresovani*, mogu odmah da vam kažem.

PRESEDAVAJUĆI: ... prvenstveno za bilo kakav podatak o podrivačkoj delatnosti za koju znate...

STENDER: Znam za podrivačku delatnost! Znam grupu fanatika koja pokušava da podrije Ustav Sjedinjenih Američkih Država lišavajući umetnike života, slobode i težnje za srećom bez ikakvog zakonskog procesa! Mogu da nabrojim primere! Mogu da navedem imena! Ja sam jedna od prvih žrtava, ako ste baš zainteresovani. Vi ste grupa ekstremista i bivših nacista, antisemita, koji mrze svakoga, crnce, manjine a, izgleda, ponajviše sebe same...

PRESEDAVAJUĆI: E pa, gospodine Stender, ako ne počnete da odgovarate na ova pitanja i ne počnete da se ponašate kao razuman i dostojanstven svedok, pridržavajući se pravila ovog Komiteta, biću primoran da vas udaljim iz ove prostorije!

Pauza.

STENDER: Ja sam zapanjen, gospodine predsedavajući!

ČK 2: Gospodine Stender, dozvolite mi...

STENDER: Uopšte mi nije bila namera da pokazujem nepoštovanje prema ovom Komitetu!

PRESEDAVAJUĆI: Hoćete li...

STENDER: Ja želim da pomognem da se otkriju podrivačke delatnosti. Počeo sam da vam govorim o njima, i zapanjen sam načinom na koji me prekidate. Ja nisam ni tupan ni glupan ni slinavko ni plačljivko, i ne stidim se ničega što sam rekao, bilo javno bilo privatno!

ISLEDNIK: Da li se sećate kada ste napustili Holivud: 1948. ili 1949. godine?

STENDER: Nisam siguran. Išao sam na turneju po noćnim klubovima u unutrašnjosti zemlje jer mi je samo to preostalo pošto sam u glavnim studijima stavljen na crne liste...

ISLEDNIK: Hoćete li da kažete...

STENDER: ... samo zbog optužbe u novinama, a da me niko nikada nije zvanično optužio. Zapravo, kada sam poslednji put ovde bio, predsedavajući je rekao da me ovaj Komitet ne optužuje ni za šta, a ja sam se zakleo... Želeo bih da, ako dozvolite, pročitam zapisnik sa mog prošlog svedočenja, od 22. avgusta 1940.

PRESEDAVAJUĆI: Pa, vi niste optuženi ni za šta.

STENDER: Zar nisam optužen da sam lagao pod zakletvom? Ne optužujete me da sam komunista?

ČK 2: Hoćete li da se smirite dok predsedavajući ne završi?

PRESEDAVAJUĆI: Došli ste ovamo kao svedok.

STENDER: Ja sam svedok...

PRESEDAVAJUĆI: Molim vas, nemojte...

STENDER: ... a ne optuženik. Ja nisam ni za šta optužen! Želim to da kažem veoma jasno, jer čitajući novinske naslove ljudi svašta umišljaju i počinju da se čudnovato ponašaju. Dovoljno je samo da se čovek ovde pojavi i to je već ravno kao i biti na crnoj listi, jer ljudi kažu: "Šta jedan glumac radi pred Komitetom za antiameričku delatnost?"

ČK 2: Zašto ste onda pošto-poto hteli da se pojavite pred ovim Komitetom?

STENDER: Zato što mi je menadžer rekao da ću moći ponovo da se vratim u filmski svet ako mi Komitet dozvoli da opovrgnem svedočenje Marka Lorensa. Jedna od najvećih TV-agencija rekla je mom menadžeru da ću imati sopstveni TV-program ako se ponovo zakunem da nisam komunista! A to bi za mene značilo 150.000 dolara godišnje.

ČK 2: Gospodine Stender...

STENDER: Tako da ja imam stopedesethiljadolarski motiv da...

ČK 2: Gospodine Stender, hoćete li da prestanete?

STENDER: ... da se pojavim pred ovim Komitetom!

ČK 2: Ako biste samo hteli da prestanete i odgovorite na pitanja...

STENDER: Smatrate li...

ČK 2: Samo trenutak, gospodine Stender...

STENDER: ... da je išta što sam rekao neistina?

ČK 2: Ako ne prestanete, vaš nastup neće biti smatran samo kao smešan.

STENDER: Hoću odmah da izjavim da nisam...

ČK 2: Hoćete li, molim vas, da prestanete?

STENDER: ... pokušavao da budem smešan.

ČK 2: Ako nastavite, zamoliću predsedavajućeg da uključi kamere, tako da vaš nastup može da se zabeleži za potomstvo!

ISLEDNIK: Gospodine Stender, istraga koju je Komitet sproveo ukazala je na to da vi imate naročite podatke o stvarima o kojima ovaj Komitet istražuje. Harold Džej Eš je upitan za imena pojedinaca čije je članstvo držano u tajnosti. Evo njegove izjave: “Lusi Stender, supruga Dž. Stendera, poznatog i kao Lajonel Stender...”

STENDER: Ja nisam oženjen.

ISLEDNIK: Ili vaša bivša supruga?

STENDER: Koja?

ISLEDNIK: Pa, pomenuto je ime Lusi.

ČK 1: Da li se sećate tog imena?

STENDER: Daaa, sećam je se. Nejasno.

ISLEDNIK: Dozvolite mi da ponovo pročitam: “Lusi Stender, u to vreme supruga Dž. Stendera, poznatog i kao Lajonel Stender...”

STENDER: Koja je to bila godina?

ISLEDNIK: Negde oko 1936.

STENDER: Nisam bio oženjen sa Lusi 1936. godine.

ČK 3: To je očito bilo vreme kada ste *bili* oženjeni sa Lusi. Znali biste kada ste bili oženjeni sa Lusi, zar ne?

STENDER: Da. Razveli smo se 1936.

ISLEDNIK (čita): “Lajonel Stender je bez sumnje bio član te grupe.” Zatim, izjava gospodina Martina Berklija: “Upoznao sam Lajonela Stendera, koji je kasnije postao predsednik jedne grupacije glumaca.” Da li ste bili član Komunističke partije u bilo koje vreme između 1935. i 1948. godine?

STENDER: Godine 1940. zakleo sam se da nisam član Komunističke partije...

ČK 3: Zašto to i sada ne izjavite pod zakletvom?

STENDER: Hoćete li da vam kažem razlog?

ČK 3: Da.

Pauza.

STENDER: Zato što ste koristili psihopatu – a ja posedujem pismo s istorijatom bolesti Marka Lorensa, koji je došao iz duševne bolnice – pretrpeo je nervni slom, a vi ste ga iskoristili, njega i tog Liča, kome okružni tužilac

i istražni sud nisu poverovali, pa su me oslobodili optužbe. Ja ne želim da budem odgovoran za čitavu ergelu cinkaroša, potkazivača, psihopata i bivših političkih jeretika, koji ovamo dolaze i busaju se u grudi vičući: “Užasno mi je žao, nisam znao šta sam radio, molim vas, želim da se *pokajem*. Vratite me u filmove!” Oni bi sve učinili da se *vrate u filmove!* Naveli bi imena! Imenovali bi *svakoga!*

ISLEDNIK: Poznajete li Martina Berklija?

STENDER: Svako pitanje o cinkarošima, potkazivačima i lažovima psihopatama... Na primer, Martin Berkli. Prvo je rekao da nije član Komunističke partije, a onda, kada je shvatio da imate neke kompromitujuće informacije o njemu, došao je ovamo i izbrbljao sto pedeset imena. To je zaista jedan *čudesan* svedok!

PRESEDAVAJUĆI: Odbijate li da odgovorite na pitanje?

STENDER: Vreda me zaključak da iko ko se pozvao na Peti amandman, za koji su se naši preci borili, može da bude kriv zbog bilo čega. Moje ime je Stender. To ime je uzeto jer u feudalnoj Španiji moji preci nisu imali zaštitu u vidu Ustava Sjedinjenih Američkih Država i bili su verske izbeglice. A vi znate da su puritanci, ljudi koji su osnovali ovu zemlju, koristili ovo pravo. Ja sam se malo pozabavio ovim otkako ste me pozvali. Prvi takav slučaj je bio...

ISLEDNIK: Hoćete li da odgovorite na pitanje koje sam vam postavio?

STENDER: ... a nikako ne želim da budem svetogrdan – kada je Pontije Pilat upitao Isusa Hrista: “Ove sudije imaju mnogo svedoka protiv tebe?” A on nije rekao ništa.

Pauza.

PRESEDAVAJUĆI: Hoćete li da odgovorite na pitanje?

Pauza.

STENDER (*mirno*): Pozivam se na Prvi amandman, koji mi daje pravo na slobodu uverenja, na Peti amandman – koji štiti integritet moje ličnosti – i na Deveti amandman, koji mi daje pravo da ustanem u nekoj dvorani, što sam i učinio, i podnesem predlog da se ovaj Komitet osudi zbog zloupotrebe moći i pokušaja zavodjenja cenzure u američkom šoubiznisu.

ISLEDNIK: Znaite šta, gospodine Stender...

STENDER (*još uvek mirno*): I na kraju, ne shvatam kako pitanje koje potiče još iz 1935. godine, a u vezi je sa izjavama gomile cinkaroša i potkazivača, može pomoći ovom Komitetu i Senatu u promeni zakona. To pitanje uopšte nije važno za ciljeve ovog Komiteta.

Lajonel Stender je ostao na crnoj listi.

Artur Miler, 21. maj, 1956. godine.

ISLEDNIK: Da li ste 1935. godine kritikovali Eliju Kazana kao intelektualnog otpadnika?

MILER: Ne.

ISLEDNIK: Kao potkazivača?

MILER: Ne.

ISLEDNIK: Kazan je bio vaš producent, saradivali ste na vašim komadima, a potom je došao u Vašington da svedoči pred ovim Komitetom. Tada je izjavio: “Da, bio sam komunista, da, identifikovaću te-i-te-i-te-i-te ljude koji su bili sa mnom u zaveri.” Da li ste posle toga prekinuli kontakt s njim?

MILER: Prekinuo sam kontakt s njim – mada ta reč nije pogodna za ono što sam uradio. U pitanju su bili privatni razlozi, i mislim da to ovde nije bitno.

Pauza.

ISLEDNIK: Recite nam nešto o tim sastancima komunističkih pisaca kojima ste, po vašim rečima, prisustvovali u Njujorku. Ko vas je tamo pozvao?

MILER: Ne znam.

ISLEDNIK: Ko je bio tamo kada ste ušli u tu prostoriju?

Pauza.

MILER: Razumem pozadinu ovog pitanja, i želim da vi razumete moj stav. Ja pokušavam – i uspeću – da zaštitim svoj integritet. Ne mogu da kažem ime neke druge osobe i da nekome nanese nevolju. Tražim od vas da mi ne postavljate takvo pitanje.

ČK 1: Ne prihvatamo vaše razloge zbog kojih ne želite da odgovorite. Ako ne odgovorite, stavljate se u položaj da ne poštujete sud.

ISLEDNIK: Da li je Arno d’Uso predsedavao tim sastankom komunističkih pisaca, 1947. godine, kojem ste vi prisustvovali?

Pauza.

MILER: Savest mi ne dozvoljava da kažem ime neke druge osobe.

Sa 373 glasa za i 9 glasova protiv, Donji dom Kongresa doneo je odluku da je Artur Miler pokazao nepoštovanje prema Kongresu.

Pol Robson, 1956. godina. Krajem četrdesetih, filmska zvezda Adolf Menju obavestio je Komitet da se komunističke tendencije američkih građana mogu prepoznati po izvesnom tipu ponašanja. Senator Ričard Milhaus Nikson zamolio ga je da kaže kakvo je to ponašanje. Menju je odgovorio:

Posećujući bilo koji skup na kome se pojavljuje gospodin Pol Robson i aplaudirajući njegovim komunističkim pesmama. Ja bih se stideo da budem viđen u publici kako radim tako nešto.

Početak pedesetih godina vlada i štampa pokušali su da unište Pola Robsona. Pristanak da se Robson potkaže bio je test patriotizma mnogih filmskih zvezda. Jedan od onih koji je potkazao Robsona bio je tamnoputi glumac Kanada Li. Drugi je bio Robsonov stari prijatelj Hoze Ferer. Da Ferer to nije učinio, prijatelji Komiteta za antiameričku delatnost bi organizovali javne proteste protiv njegovog novog filma *Mulen ruž* i skinuli ga s repertoara. Režiser Viland iz Američkog udruženja veterana izjavio je:

Američko udruženje veterana protivi se distribuciji filma *Mulen ruž* sve dok svi oni koji su povezani s tim filmom ne podnesu dokaze o iskrenoj saradnji sa vlastima. Udruženje veterana protivi se distribuciji zbog komunističke prošlosti Hozea Ferera i Džona Hjustona.

Posle toga, *Holivudski reporter* je objavio:

Hoze Ferer žestoko je napao Nagradu za mir Sovjetskog Saveza. "Osudjujem Pola Robsona zato što je prihvatio takozvanu Staljinovu Nagradu za mir", izgrdio je Robsona.

Novinar Džordž Sokolski zaključio je:

Niko još nije žigosao Pola Robsona tako precizno nišaneći u neoprostive grehe protiv njegove rođene zemlje kao Hoze Ferer.

Protivljenje Američkog udruženja veterana povodom *Mulen ruža* tada je povučeno. Sa svoje strane, Komitet za antiameričku delatnost doprineo je ratu protiv Pola Robsona time što je podržavao Stejt department u sprečavanju pevača da putuje u inostranstvo. Pol Robson je to prokomentarisao:

Ja nisam ni u kakvoj zaveri. To bi trebalo svima da bude jasno, pogotovo crncima. Kada bi vlada imala dokaze koji bi podržali tu

optužbu, bez oklevanja bi pokušala da me strpa u zatvor. Oni takve dokaze nemaju. Godine 1946. svedočio sam pod zakletvom da nisam član Komunističke partije. Posle toga više nisam hteo o tome da svedočim. Tu nema nikakve tajne. Principijelna je stvar što odbijam da pristanem na bilo koji zahtev koji gazi ustavna prava svih Amerikanaca.

ISLEDNIK: Pole Robsone, hoćete li, molim vas, da pristupite?

ROBSON: Imam li pravo da pitam ko mi se obraća?

ISLEDNIK: Ričard Arens.

ROBSON: Šta ste po profesiji?

ISLEDNIK: Šef Kadrovske službe. Da li ste 2. jula 1954. godine popunili molbu za izdavanje pasoša?

ROBSON: Popunio sam ih oko dvadeset pet u poslednjih nekoliko meseci.

ISLEDNIK: Da li ste sada član Komunističke partije?

ROBSON: Oh, molim vas, molim vas, molim vas.

ČK 1: Molim vas, gospodine Robsone, hoćete li da odgovorite?

ROBSON: Hoćete li da dođete do glasačke kutije kada budem glasao i pogledate koga sam zaokružio?

ISLEDNIK: Gospodine predsedavajući, s poštovanjem predlažem da se svedoku naloži da odgovori na pitanje.

PREDSEDAVAJUĆI: Nalaže vam se da odgovorite na pitanje.

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Da li se zaista bojite da ako Komitetu kažete istinu...

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman. Zaboravite na to pitanje.

ISLEDNIK: S poštovanjem predlažem da svedoku bude naloženo da odgovori na pitanje čak i u slučaju da će nas, ako bude rekao istinu, snabdeti podacima koji će možda biti upotrebljeni protiv njega u krivičnom postupku.

PREDSEDAVAJUĆI: Nalaže vam se da odgovorite, gospodine Robsone.

ROBSON: Gospodo, kao prvo, gde god da sam bio u svetu, prvi koji su umirali u borbi protiv fašizma bili su komunisti. (*Pauza.*) Položio sam mnogo venaca na grobove palih komunista (*Pauza.*) Pozivanje na Peti amandman ne podrazumeva kriminalnu delatnost. Vrhovni sudija Voren bio je veoma jasan povodom toga. Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Da li ste ikad bili poznati pod imenom "Džon Tomas"?

ROBSON: Oh, molim vas, da li ovde neko hoće – da li nagoveštavate – da li želite da mi jednog dana namestite lažno svedočenje? "Džon Tomas"! Moje ime je Pol Robson, i sve što imam da kažem rekao sam javno širom sveta. Zbog toga sam danas ovde.

ČK 1 (*predsedavajućem*): Molim vas da naložite svedoku da odgovori na pitanje. On drži govor.

PRAVNI SAVETNIK G. ROBSONA: Izvinite, gospodine Arens, da li bi fotografi mogli da naprave nekoliko fotografija i da se onda povuku? Zaista nema smisla da oni ovome prisustvuju.

PRESEDAVAJUĆI: Oni će ostati ovde.

ROBSON: Navikao sam na to. Glumio sam u raznim filmovima. Želite li da se smejem? (*Pokaže na islednika.*) Ne mogu da se smejem kada razgovaram s *njim*.

ISLEDNIK: Tražim od vas da potvrdite ili poreknete činjenicu da je vaše ime u Komunističkoj partiji bilo "Džon Tomas".

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman. Ovo je zaista smešno.

ISLEDNIK: A sada, recite ovom Komitetu da li poznajete Nejtana Gregorija Silvermastera?

Gospodin Robson se nasmeje.

ČK 1: Gospodine predsedavajući, ovo nije smešno.

ROBSON: *Jeste* smešno! Ovo je budalaština! Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Da li zaista smatrate da ćete, ako odgovorite poznajete li Nejtana Gregorija Silvermastera, pružiti podatak koji će moći da bude upotrebljen protiv vas u krivičnom postupku?

ROBSON: Nemam pojma o čemu govorite. Pozivam se na Peti.

ISLEDNIK: Predlažem, gospodine predsedavajući, da se svedoku naloži da odgovori na pitanje.

PRESEDAVAJUĆI: Nalaže vam se da odgovorite na pitanje.

ROBSON (*tih*): Pozivam se na Peti amandman.

ČK 1: Svedok govori veoma glasno kada drži govor, ali kada se poziva na Peti amandman ja ne mogu da ga čujem.

ROBSON (*tih*): Ja imam nagrade za dikciju. Mogu da govorim veoma glasno.

ČK 1: Možete li da govorite malo glasnije?

ROBSON (*veoma glasno*): Pozivam se na Peti amandman glasno!

ISLEDNIK: Poznajete li ženu po imenu Lujza Branstin?

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Ko su gospodin i gospođa Mikjev?

ROBSON: Nemam pojma, ali pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Gospodine predsedavajući, svedok nema pojma ko su oni. S poštovanjem predlažem da mu se naloži da odgovori na pitanje.

PREDSEDAVAJUĆI: Nalaže vam se da odgovorite na pitanje.

ROBSON: Odgovorio sam na pitanje pozivajući se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Da li ste ikada bili u kontaktu sa Gregorijem Kifitsom?

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Gregori Kifits je otkriven u jednoj sovjetskoj špijunskoj operaciji, zar ne? Recite nam jeste li bili u kontaktu sa Gregorijem Kifitsom i preduzimali neke *akcije* s njim?

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Znete li Meninga Džonsona?

ROBSON: On je izbačen iz FBI-ja. Mora da je bio prilično bedan karakter kada je *odatle* izbačen.

ISLEDNIK: Želeo bih da vam pročitam deo svedočenja Meninga Džonsona: “U Crnačkom odeljenju Nacionalnog komiteta Komunističke partije rekli su nam, pod pretnjom isključenja, da nikada ne otkrijemo da je Pol Robson bio član Komunističke partije jer je njegov zadatak bio poverljiv i tajan.”

ROBSON: Mogu li da protestujem protiv čitanja ovog svedočenja? Ako želite da gospodin Mening Džonson dođe ovamo na unakrsno ispitivanje, onda u redu.

ISLEDNIK: Recite nam da li je Mening Džonson lagao?

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Poznajete li Maksa Jergena?

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman.

ISLEDNIK: Maks Jergen je pod zakletvom...

ROBSON: Zbog čega ne dovedete te ljude ovamo na unakrsno ispitivanje? Mogu li da pitam da li je ovo zakonito?

PREDSEDAVAJUĆI: Ovo ne samo da je zakonito nego je uobičajeno. Ovom Komitetu je jednoglasnom odlukom naloženo da izvrši ovu veoma nezahvalnu dužnost.

ROBSON: S kim razgovaram?

PREDSEDAVAJUĆI: Razgovarate sa predsedavajućim ovog Komiteta.

ROBSON: Gospodinom Volterom?

PREDSEDAVAJUĆI: Da.

ROBSON: Pensilvanija Volterom?

PREDSEDAVAJUĆI: Tako je.

ROBSON: Predstavnikom radnika čeličana?

PRESEDAVAJUĆI: Tako je.

ROBSON: I predstavnikom rudara? Iz kompanije Ju Es Stil? Nije valjda. Veliki patriota!

PRESEDAVAJUĆI: Tako je.

ROBSON: Vi ste autor zakonskih predloga koji treba da onemoguće ulazak svim poštenim ljudima u ovu zemlju?

PRESEDAVAJUĆI: Ne svim, samo vašoj vrsti.

ROBSON: Ljudima poput mene koji su druge boje kože. A dopustili biste da uđe samo tevtonski anglosaksonski soj.

PRESEDAVAJUĆI: Pokušavam, takođe, i da se na što lakši način *otarasimo* vaše rase!

ROBSON: Ne želite da dođu ljudi druge boje kože?

Pauza.

PRESEDAVAJUĆI: Nastavite.

ISLEDNIK: Maks Jergen je pod zakletvom svedočio: "Postojalo je komunističko jezgro unutar Saveta za afričke poslove." Da li je postojalo komunističko jezgro?

ROBSON: Pozivam se na Peti amandman. Mogu li sada da pročitam svoju izjavu?

ISLEDNIK: Gospodine Robsone, hoćete li samo da kažete Komitetu, dok ste pod zakletvom, koji su komunisti učestvovali u pripremi te izjave?

ROBSON: Oh, molim vas.

ISLEDNIK (*čita*): "Predsedavajući: Možete li jasno identifikovati to jezgro: ko ga je sačinjavao?"

ROBSON: Mogu li da pročitam svoju izjavu?

ISLEDNIK: Čim kažete Komitetu koji su komunisti učestvovali u pripremi. (*Pauza. Čita.*) "Doktor Jergen: Pol Robson je bio predsednik Saveta i deo tog komunističkog jezgra." Dakle, recite ovom Komitetu, dok ste pod zakletvom, da li je dr Jergen *lagao*?

ROBSON: Evo razloga zbog kojeg sam danas ovde, po rečima samog Stejt departmenta: ne treba mi dozvoliti da putujem jer sam se borio za nezavisnost kolonijalnih naroda Afrike. Radio sam mnogo godina, i skromno mogu da kažem da se moje ime veoma poštuje u čitavoj Africi. Drugi razlog zbog kojeg sam danas ovde, ponovo po Stejt departmentu i spisima Apelacionog suda, jeste taj što kada sam u inostranstvu ja govorim o nepravdama koje se dešavaju crncima u ovoj zemlji. Meni ne sude zbog toga što sam navodno komunista. Sude mi zbog borbe za prava mnogih ljudi koji su još uvek građani drugog reda u ovim Sjedinjenim Američkim Državama. Moja majka je rođena u vašoj zemlji, gospodine Volter, i moja majka je bila kvekerka, a moji preci su

u Vašingtonovo vreme pekli hleb za trupe Džordža Vašingtona kada su one prelazile reku Delavar. Moj otac je bio rob. Ja ovde stojim boreći se za prava svojih sunarodnika da budu ravnopravni građani u ovoj zemlji. A oni to nisu. Nisu u državi Misisipi. Nisu ni u Montgomeriju, u Alabami. Nisu ni u Vašingtonu. Nisu nigde. Vi želite da učutkate svakog crnca koji ima hrabrosti da se bori za prava svog naroda, za prava radnika, jer ja sam, takođe, bio u mnogim štrajkačkim grupama radnika čeličana. I *zbog toga* sam ja danas ovde.

PRESEDAVAJUĆI: Samo trenutak. Trebalo bi da pročitate svedočenje Džekija Robinsona.

ROBINS: Ja poznajem Džekija Robinsona, i siguran sam da bi on u svom srcu povukao dosta toga što je rekao o meni. Obraćam se udruženim vlasnicima Američke i Nacionalne lige, i molim da se Robinsonu omogući da igra bejzbol, kao što sam ja igrao profesionalni fudbal.

ISLEDNIK: Da li biste nam rekli poznajete li Tomasa V. Janga?

ROBSON: Pozivam se na Peti.

ISLEDNIK: Tomas V. Jang je crnac i direktor Izdavačke kuće *Gajd*. Želeo bih da vam pročitam njegovo svedočenje: “Pol Robson nema pravo da propagira neku stranu stvar zbog koje bi dobrobit američkih crnaca bila dovedena u pitanje. U očima crnačkog naroda ovaj lažni propovednik neveran je njihovoj zemlji, i oni ga se odriču.” Znete li čoveka koji je ovo rekao?

ROBSON: Mogu li da pročitam nešto iz drugih crnačkih časopisa? Mogu li da vam pročitam šta je izjavio maršal Fild kada sam primio Spingarnovo odlikovanje od NAACP-a?⁵

PRESEDAVAJUĆI: Ne.

ROBSON: Zbog čega ne mogu? Dopuslili ste ostale izjave.

PRESEDAVAJUĆI: To je bilo u okviru pitanja, gospodine Robsone.

ROBSON: Hoćete li mi pružili priliku da pročitam svoju izjavu?

ČK 2: Hoćete li vi da pročitate neka od priznanja koja ste primili od Staljina?

ROBSON: Nisam primio *nijedno* priznanje od Staljina.

PRESEDAVAJUĆI: A od ruske vlade?

ROBSON: Ne. Primio sam priznanja i odlikovanja od gimnazije “Abraham Linkoln”, i odlikovanja iz mnogih krajeva sveta povodom moje borbe za mir. Jeste li vi za rat, gospodine Volter? Da li poput ovog prethodnog kongresnog zastupnika smatrate da je trebalo da se borimo na Hitlerovoj strani?

⁵ NAACP (National Association for the Advancement of Colored People), organizacija koja se bori za građanska prava etničkih manjina u SAD. (*Prim. prev.*)

Tišina.

ČK 2: Da li ste služili vojsku?

ROBSON (*počinje da čita svoju izjavu*): “Ovo je tužan komentar pun gorčine...”

ISLEDNIK: Da li ste išli na put 1949. godine?

ROBSON: Jesam.

ISLEDNIK: I, dok ste bili u Parizu, jeste li dali izjavu da američki crnci nikada ne bi išli u rat protiv sovjetske vlade?

Pauza.

ROBSON: Dve hiljade studenata, od celokupne populacije koja broji šest ili sedam stotina miliona ljudi, zamolili su me da u njihovo ime kažem da oni ne žele rat. Ni u jednom delu mog govora u Parizu nisam rekao da bi petnaest miliona američkih crnaca *išta* učinilo. Rekao sam da mi se čini da bi se američki narod borio za mir. Nezamislivo mi je da bi bilo koji narod krenuo u rat, u ime neke istočne zemlje, protiv *bilo koga*. Ova vlada Sjedinjenih Američkih Država trebalo bi da se spusti dole do Misisipija i zaštititi moj narod.

ISLEDNIK: A šta je sa ovim člankom, “Tražim potpunu slobodu”, od Pola Robsona, u *Vorkeru*, od 3. jula 1949. godine: “Rekao sam da je nezamislivo da bi crnački narod u Americi mogao da bude uvučen u rat sa Sovjetskim Savezom. Ponavljam to stotruko naglašavajući – oni to neće.”

ROBSON: I, gospodo, oni neće! Nijedan Amerikanac neće ići u rat protiv Sovjetskog Saveza!

ISLEDNIK: Na tom putovanju po Evropi, da li ste išli u Stokholm?

ROBSON: Išao sam. Neki ljudi iz američke ambasade pokušali su da mi prekinu koncert. Nisu u tome uspeali.

ISLEDNIK: Dok ste bili u Stokholmu, da li ste održali jedan mali govor?

ROBSON: Razne govore.

ISLEDNIK: Dozvolite mi da pročitam jedan citat.

ROBSON: Dozvolite mi da saslušam.

ISLEDNIK: Učinite to, molim vas.

ROBSON: Ja sam pravnik.

ČK 2: To će biti otkrovenje za Komitet ako budete slušali.

ROBSON: U *dobrom* društvu, ja obično slušam. Ali, znate, čoveku misli lako odlutaju na ovako uvrnutom mestu.

ISLEDNIK (*čita*): “Pripadam Američkom pokretu otpora, koji se bori protiv američkog imperijalizma, kao što se pokret otpora borio protiv Hitlera...”

ROBSON: Baš kao što su se Frederik Daglas i Harijet Tubman zalagali za potajno transportovanje robova železnicom,⁶ i borili se za našu slobodu. Možete se u to kladiti.

ISLEDNIK (čita): “Zašto bi se crnci ikada borili protiv jedine nacije u svetu gde je rasna diskriminacija zabranjena, i gde ljudi mogu da žive slobodno? Nikada! Oni se nikada neće boriti ni protiv Sovjetskog Saveza ni protiv bilo koje narodne demokratije.” Da li ste to izjavili?

ROBSON: Ne sećam se, ali i devetsto miliona ostalih ljudi druge boje kože rekli su vam da se *oni* neće boriti. Četiristo miliona u Indiji, i milioni ostalih su vam to rekli!

ČK 2: Svedok je odgovorio na pitanje. Ne mora da drži govor.

ISLEDNIK: Da li ste išli u Moskvu?

ROBSON: Kako da ne.

ISLEDNIK: I dok ste bili tamo, da li ste držali govor?

ROBSON: Govorio sam mnogo puta i pevao.

ISLEDNIK: Da li ste napisali jedan članak za *Informativni bilten Sovjetskog Saveza*?

ROBSON: Jesam.

ISLEDNIK (čita): “Želeo bih da istaknem da sam se jedino ovde, u Sovjetskom Savezu, osećao kao pravi čovek sa velikim Č.” Da li ste to rekli?

ROBSON: Rekao bih da jesam... Kako se vi zovete?

ISLEDNIK: Arens.

ROBSON: Sa zadovoljstvom ću odgovoriti na ovo pitanje. Dok sam pre mnogo godina pevao – ovo treba da čujete...

ISLEDNIK: Slušam.

ROBSON: Ja sam bas pevač, i za mene je uzor bio Šaljapin, veliki ruski bas, a ne Karuzo, tenor. Naučio sam ruski jezik da bih pevao ruske pesme – voleo bih da možete da čujete...

ČK 1: Molim vas da naložite svedoku da odgovori na pitanje.

ROBSON: Zašto niste fer prema meni?

ČK 1: Molim vas za mir.

ROBSON: I jedan veliki ruski pesnik je bio afričke krvi...

PRESEDAVAJUĆI: Dajte da ne idemo toliko daleko.

⁶ Tokom američkog građanskog rata u 19. veku postojao je pokret koji je potajno organizovao železnički prevoz robova s Juga u slobodu na Severu. (*Prim. prev.*)

ROBSON: Važno je objasniti...

PREDSEDAVAJUĆI: Da li ste završili tu izjavu?

ROBSON: Kada sam 1934. godine prvi put otišao u Rusiju...

PREDSEDAVAJUĆI: Da li ste završili tu izjavu?

ROBSON: Kada sam 1934. godine prvi put otišao u Rusiju...

PREDSEDAVAJUĆI: Da li ste završili tu izjavu?

ROBSON: U Rusiji sam prvi put osetio da sam potpuno ljudsko biće. Nema predrasuda u pogledu boje kože kao u Misisipiju. Nema predrasuda u pogledu boje kože kao u Vašingtonu. Tamo nisam osećao pritisak što sam druge boje kože kao što danas osećam pred ovim Komitetom.

ČK 1: Zašto ne ostanete u Rusiji?

ROBSON: Zato što je moj otac bio rob, i zato što je moj narod umirao da bi izgradio ovu zemlju. Ja nameravam da ovde ostanem i da budem deo nje baš kao i vi.

ČK 1: Vi ste ovde jer propagirate komunizam!

ROBSON: Ovde sam jer se suprotstavljam neofašizmu! Džeferson bi mogao ovde da sedi, i Frederik Dagleas bi mogao ovde da sedi, i Judžin Debs bi mogao ovde da sedi.

PREDSEDAVAJUĆI: O kakvim to predrasudama govorite? Diplomirali ste na Ratgersu i na Pensilvanijskom univerzitetu. Sećam se da sam vas viđao kako igrate ragbi u Lihaju.

ROBSON: Tukli smo Lihaj.

PREDSEDAVAJUĆI: I namučili ste nas.

ROBSON: Tačno. De Visocki je igrao u *mom* timu!

PREDSEDAVAJUĆI: Nije bilo predrasuda u vašu štetu.

ROBSON: Samo trenutak. S tim se uopšte ne slažem. Uspeh nekolicine mladih crnaca, uključujući mene ili Džekija Robinsona, koji dobro zarađuju, ne može da opravda bedne nadnice, u iznosu od sedamsto dolara godišnje, onih hiljada crnačkih porodica na jugu – kao što stoji u istraživanjima Kolumbijskog univerziteta. Moj otac je bio rob, i ja imam rođake koji su nadničari. Ne posmatram uspeh sa ličnog stanovišta. Žrtvovao sam stotine hiljada dolara za ono u šta verujem.

ISLEDNIK: Dok ste bili u Moskvi, da li ste rekli da je Staljin veliki čovek?

ROBSON: Ne želim da se raspravljam s predstavnicima ljudi koji su, izgrađujući Ameriku, uništili živote *mojih* sunarodnika. Vi ste odgovorni, vi i vaši preci, zbog toga što je nešto manje od sto miliona crnaca umrlo na brodovima i na plantažama. Nemojte samo vi da me pitate *ni o kome*, molim vas.

ISLEDNIK: Drago mi je što ste nam skrenuli pažnju na problem robova. Dok ste bili u Sovjetskoj Rusiji...

ROBSON: Nijedna država nije više izgrađena na račun robova nego *ova*, budite u to sigurni. Mogu li da pročitam svoj govor?

PRESEDAVAJUĆI: *Održali* ste ga i bez čitanja. Saslušanje se prekida.

ROBSON: Prekinite ga zauvek.

Posle još dve godine čekanja i borbe, Pol Robson je dobio pasoš. Do tog vremena – 1958. godine – čitava filmska industrija je stavljena pod kontrolu. Neki su umrli od sopstvene ruke, neki zbog slabog srca, mnogi su stavljeni na crne liste, mnogi su sačuvali svoje položaje – ili ih poboljšali – lažnim pokajanjem. Istraga šou-biznisa bila je potpuna.

